

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tjaša Hudobivnik

Spolna vzgoja v slovenskih osnovnih šolah

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tjaša Hudobivnik

Mentor: red. prof. dr. Ivan Bernik

Somentorica: red. prof. dr. Alenka Švab

Spolna vzgoja v slovenskih osnovnih šolah

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

"We are like dwarfs sitting on the shoulders of giants."

(John of Salisbury)

Iskreno se zahvaljujem mentorju, red. prof. Ivanu Berniku, ne samo za strokovno pomoč in usmerjanje pri pisanju tega diplomskega dela, temveč tudi zato, ker zna v nas vedno znova prebuditi radovednost in željo po novem znanju.

Zahvaljujem se tudi somentorici red. prof. Alenki Švab, za vse strokovne nasvete, ideje in pomoč pri pisanju diplomskega dela.

Hvala mami, ati in Špela, za vso podporo, ljubezen in strpnost tekom študija in pisanja diplomske naloge. Mami in ati, hvala, ker me še vedno prenašata v "hotelu Mama".

Urban, hvala za vsa nasprotovanja sociološkim teorijam, predvsem pa hvala za vso strpnost in ljubezen tekom študija in pisanja diplomske naloge.

Zahvaljujem se tudi preučevani osnovni šoli iz Kranja, predvsem učiteljici biologije in učencem 8. C razreda, ki so prijazno sodelovali v moji raziskavi.

Spolna vzgoja v slovenskih osnovnih šolah

V tej diplomski nalogi se bom posvetila spolni vzgoji v slovenskih osnovnih šolah, katere organizacija je odvisna od posamezne šole, saj država, razen obravnave spolnosti v okviru ur biologije, ne predpisuje enotnega programa za vse osnovne šole. V teoretičnem delu pričujoče diplomske naloge navajam pregled raziskav na temo spolnosti in spolne vzgoje v Sloveniji. Sledi poglavje o preučevanju mladostniške spolnosti, v katerem izpostavim esencialistični in socialnokonstruktivistični pogled na spolnost. V nadaljevanju opredelim ključne socializatorje, ki poleg šole, pomembno vplivajo na spolno vedenje mladostnikov. V poglavju o spolni vzgoji opredelim sam pojem spolne vzgoje in navajam ključna nasprotja na tem področju. Sledi poglavje o organizaciji spolne vzgoje v slovenskih osnovnih šolah. V empiričnem delu sem na primeru ene izmed osnovnih šol iz Kranja opisala organizacijo in vsebino predavanj, ki jih učenci poslušajo v tretjem, šestem, osmem in devetem razredu osnovne šole. Pričakovanja, da je spolna vzgoja v osnovnih šolah naravnana izrazito naravoslovno in da za psihološke in sociološke vidike ni prostora, sem na podlagi rezultatov empiričnega dela delno potrdila. Rezultati raziskave so pokazali, da spolna vzgoja v slovenskih osnovnih šolah ni naravnana le izrazito naravoslovno, ampak vključuje tudi ogromno število elementov, značilnih za področje medicine.

Ključne besede: *spolna vzgoja, spolna socializacija, adolescence, spolnost, osnovna šola.*

Sex education in Slovenian elementary schools

The thesis focuses on sex education in Slovenian elementary schools, the organisation of which, depends on each individual school since there are no national guidelines except those predicted in the Biology curriculum. The theoretical part of this thesis provides an overview of researches on sexuality and sex education in Slovenia. In the chapter on sexuality in adolescence I highlight two views on sexuality: the essentialist and the social constructivist view. The chapter is followed by a presentation of the essential sexual socialization agents that, besides school, have a significant influence on sexual behaviour in adolescents. The concept of sex education and important controversies are then illustrated in the chapter on sex education which is followed by notions on organization of sex education in Slovenian elementary schools. The empirical part incorporates a case study of one among the elementary schools of Kranj, more specifically, a description of the organization and the curriculum of sex education for the third, the sixth, the eighth and the ninth grade. The hypothesis that sex education is presented more from a biological point of view rather than from the sociological and psychological points of view was partially confirmed. The results show that sex education in Slovenia is not presented only from a biological point of view, but that it is also highly medicalized.

Keywords: *sex education, sexual socialization, adolescence, sexuality, elementary school*

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	7
2 PREUČEVANJE MLADOSTNIŠKE SPOLNOSTI	9
2.1 Pregled dosedanjih raziskav na področju mladostniške spolnosti v Sloveniji.....	10
2.2. Spolno vedenje mladostnikov v Sloveniji.....	11
3 SPOLNA SOCIALIZACIJA OTROK V SLOVENIJI	12
3.1 Starši.....	12
3.2 Vrstniki.....	13
3.3 Množični mediji.....	14
3.4 Zdravstvo.....	15
3.5 Šola.....	16
4 OPREDELITEV SPOLNE VZGOJE	17
4.1 Spolna vzgoja za abstinenco ali za zdravo spolnost.....	18
4.2 Organizacija spolne vzgoje v slovenskih osnovnih šolah.....	19
5 SPOLNA VZGOJA UČENCEV ENE IZMED OSNOVNIH ŠOL V KRANJU	20
5.1 Cilj in namen raziskave.....	20
5.2 Metodologija.....	20
5.2.1 Zbiranje in obdelava podatkov.....	21
5.3 Organiziranost spolne vzgoje v preučevani osnovni šoli.....	21
5.3.1 Prvič v tretjem razredu.....	21
5.3.2 Sistematski pregledi v 1., 3., 6. in 8. razredu.....	22
5.3.3 Opis sklopa predavanj o spolni vzgoji v okviru biologije v osmih razredih.....	22
5.3.3.1 Analiza vprašanja o prvih informacijah o spolnosti.....	26
5.3.3.2 Analiza vprašalnika ob koncu spolne vzgoje.....	27
5.3.3.3 Analiza intervjuja z učiteljico.....	28
5.3.4 Delavnice za boljše zdravje otrok in mladostnikov.....	29
6 DISKUSIJA	31
7 SKLEP	37
8 LITERATURA	39
PRILOGE	44
PRILOGA A: Od spočetja do rojstva (3. razred).....	44
PRILOGA B: Ljubezen ni zaljubljenost in anonimni vprašalnik o znanju o spolnosti.....	46
PRILOGA C: Resnice in bajke o spolnosti.....	47
PRILOGA Č: Vprašalnik za fante.....	48

PRILOGA D: Vprašalnik za dekleta	49
PRILOGA E: Učni list – primarni spolni znaki	49
PRILOGA F: Vprašanja za intervju z učiteljico.....	51

KAZALO SLIK

Slika 2.1: Rezultati raziskave "Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju" iz leta 2014 na področju spolnosti med petnajstletniki	11
Slika 5.2: Paket higienskih vložkov Always in knjižica o menstruaciji.....	24

KAZALO GRAFOV

Graf 5.1: Viri prvih informacij o spolnosti	26
---	----

1 UVOD

Spolna vzgoja predstavlja pomemben del spolne socializacije mladostnikov/-ic, s katero pridobijo potrebna znanja, veščine in spretnosti, ki so pomembne za normalen spolni in tudi osebnostni razvoj posameznika. Spolna socializacija otrok se začne z rojstvom, in sicer z najbolj banalnimi stvarmi, kot so izbira barve oblekic za fantka ali punčko in vse ostale družbeno osnovane asociacije, ki jih pripisujemo posameznemu spolu. Vloga primarnih spolnih socializatorjev je v predadolescentnem obdobju v domeni staršev, predvsem mame, v času adolescence pa pomembno vlogo pri spolni socializaciji dobijo vrstniki, množični mediji ter zdravstvene in izobraževalne institucije, ki na mladostnike prenesejo različne predstave o spolnosti. V Sloveniji je organizacija in izvedba spolne vzgoje prepuščena posameznim šolam, saj enotni (nacionalni) program o izvedbi spolne vzgoje ni predviden. Spolna vzgoja je tako le del medpredmetnega učnega načrta, izvajala naj bi se pa v okviru biologije ter državljanske vzgoje in etike. V času, ko imajo mladostniki dostop do najrazličnejših spolnih vsebin, ki jih ponujajo množični mediji, in jih spolno zaznamovana sporočila spremljajo na vsakem koraku, bi morale izobraževalne ustanove za kakovostno spolno vzgojo mladih narediti več. S tem vprašanjem se bom podrobneje ukvarjala v pričujočem diplomskem delu. Zanimalo me bo predvsem to, kakšne informacije o spolnosti dobijo mladostniki v okviru osnovnošolskega izobraževanja. Najboljši način za zbiranje podatkov o načinu predstavljanja spolnosti in organizaciji spolne vzgoje v osnovnih šolah je študija posameznega primera.

Diplomska naloga je razdeljena na teoretični del, ki je sestavljen iz treh poglavij, in empirični del, v katerem sem s pomočjo različnih kvalitativnih in kvantitativnih metod preučila spolno vzgojo na eni izmed osnovnih šol v Kranju.

V prvem poglavju teoretičnega dela opisujem vidike mladostniške spolnosti, v katerem sem se osredotočila predvsem na esencialistični in socialno-konstruktivistični pristop k preučevanju spolnosti. V prvem podpoglavju so opisane dosedanje raziskave o spolnosti v Sloveniji, v drugem podpoglavju pa so navedene ugotovitve javnozdravstvene raziskave o spolnem vedenju petnajstletnikov, katerih namen je bil orisati spolno vedenje petnajstletnikov.

Drugo poglavje izpostavlja vpliv različnih socializatorjev – staršev, vrstnikov, medijev, zdravstvenih in izobraževalnih ustanov – na spolno vedenje mladostnikov, medtem ko se tretje poglavje podrobneje poglobi v socializacijsko vlogo šole pri spolni vzgoji. Opredelitvi pojma spolne vzgoje sledita podpoglavji, ki se ukvarjata z vprašanjem, ali bi morala biti

spolna vzgoja usmerjena v spodbujanje abstinence ali zdrave in odgovorne spolnosti. Poleg tega vprašanja se ukvarjata tudi s samo organizacijo spolne vzgoje v slovenskih osnovnih šolah.

Empirični del diplomske naloge predstavlja celotno peto poglavje, ki je razdeljeno na številna podpoglavja, in temelji na opredelitvi cilja in namenov raziskave, opredelitvi metodologije, ter študiji primera ene izmed osnovnih šol v Kranju. Sama študija primera je razdeljena na več podpoglavij v katerih sem opisala, kje in od koga, osnovnošolci preučevane šole, dobijo podatke o spolnosti. Empirični del vsebuje opis informacij o spolnosti, ki jih dobijo v tretjem razredu, na sistematskih pregledih, v sklopu predavanj biologije ter na delavnicah za boljše zdravje otrok in mladostnikov.

Empiričnemu delu sledi diskusija rezultatov, v kateri so ugotovitve, do katerih sem prišla po končani raziskavi, povezane s teoretskimi izhodišči, in sklep, v katerem je povzeta celotna raziskava. V sklepu poleg ugotovitev, opredeljenih na podlagi rezultatov študije, navajam težave, s katerimi sem se soočala pri raziskavi, predlagani pa so tudi nasveti za nadaljnje raziskovanje.

2 PREUČEVANJE MLADOSTNIŠKE SPOLNOSTI

Pri preučevanju spolnosti na splošno lahko govorimo o dveh pomembnih teorijah, in sicer esencialistični in socialnokonstruktivistični teoriji. Prva kot ključno vlogo pri oblikovanju našega spolnega vedenja izpostavlja biologijo (genetiko, hormone, anatomijo) in poudarja, da je "težnja po preživetju gonilna sila spolnega vedenja" (Moore in Rosenthal 2006, 31–32). Med predstavnike esencialističnih teorij spadajo evolucionistični teoretiki spolnosti, kot sta na primer Sigmund Freud, s psihoseksualno razvojno teorijo¹, in Erik Erikson s teorijo psihosocialnega razvoja (Moore in Rosenthal 2006, 33). DeLamater in Hydeova (1998) razlikujeta med tremi vejami esencializma: klasičnim esencializmom, modernim esencializmom, ki ga zaznamuje predvsem biološki determinizem, in kulturnim esencializmom. Skupni imenovalec vseh zgoraj navedenih vrst esencializmov je predpostavka, da so spolni pojavi, kot sta spolna orientacija in spol, posledica fiziologije in delovanja hormonov znotraj posameznika, določeni z rojstvom (DeLamater in Hyde 1998, 10–11).

Izhodišče socialnokonstruktivistične teorije predstavlja trditev, da je spolnost družbeni konstrukt in posledica več različnih diskurzov, ki vplivajo na naše razumevanje spolnosti. Temeljna teorija, na katero se opira socialnokonstruktivistični pogled na spolnost, je Simonova in Gagnonova teorija seksualnih scenarijev, katere osnovna ideja je, da se v vsakdanjem spolnem življenju ravnamo po družbeno pogojenih scenarijih. Seksualne scenarije opisujeta kot naučena pravila spolnega obnašanja, ki se pri mladostnikih, na podlagi izkušenj, razvijejo postopoma (Gagnon in Simon 1973). Da je spolnost družbeni konstrukt je v svoji teoriji trdil tudi Michel Foucault (1978), ki je kot glavni element oblikovanja spolnosti v družbi izpostavil jezik oz. diskurz. Vsaka institucija naj bi v družbi imela svojevrsten diskurz o spolnosti oz. poseben način mišljenja in govora, ki vpliva na zaznave ljudi in njihovo oblikovanje mnenja o spolnosti (Foucault v DeLamater in Hyde 1998, 14–15). Jezik je, po Foucaultovem mnenju mehanizem, s katerim družba vpliva na posameznikovo mnenje o spolnosti. Na podlagi te trditve lahko obrazložimo raznolikost diskurzov znotraj posamezne kulture, kar kaže na ključno razliko med esencializmom in socialnim konstruktivizmom, in sicer, da socialni konstruktivizem ne predvideva univerzalnosti, ampak prek diskurzov o spolnosti in jezika kaže na različnost v družbah in času (DeLamater in Hyde 1998, 16).

---

¹ Freudova psihoseksualna teorija poudarja pomembnost zgodnjih izkušenj, središča užitka in seksualnih impulzov, ki se spreminjajo z razvojem posameznika, kar ponazori s petimi fazami psihoseksualnega razvoja, in sicer oralno, analno, falusno fazo, fazo latence, ter genitalno fazo (Freud v Santrock 2010, 21–22).

2.1 Pregled dosedanjih raziskav na področju mladostniške spolnosti v Sloveniji

Na področju raziskovanja spolnosti je Slovenija, v primerjavi z drugimi evropskimi in svetovnimi državami v zaostanku, saj se je resno raziskovanje spolnega vedenja začelo šele v devetdesetih letih². Čeprav so bile na populaciji mladih (predvsem srednješolcev) narejene številne raziskave, jih je večina javnozdravstvenih. Sem spadajo naslednje raziskave: Spolnost v adolescenci: znanja in predsodki (Stražiščar in drugi 1990), Spolno vedenje ljubljanskih srednješolcev (Androjna in Krčmar 1994), Raziskava o spolnem vedenju srednješolcev (Pinter in drugi 1996), HBSC – young people’s health in context: health behaviour in school-aged children (Sterger in Pucelj 2001/2002), Spolno vedenje slovenskih srednješolcev v letu 2004 (Pinter in drugi 2004), HBSC – young people’s health in context: health behaviour in school-aged children (Jeriček in drugi 2006, 2010, 2014) (v Švab in drugi 2010, 30). Družboslovnih raziskav o spolnem vedenju mladostnikov je malo, večinoma pa se ukvarjajo s spolnim vedenjem srednješolcev. Mednje sodita raziskavi Bernika in kolegov iz leta 1995 z naslovom *Mladi in aids I.*, ter Godine in kolegov iz leta 1997 z naslovom *Mladi in aids II.* (ibid. 2010, 30).

S spolno vzgojo v Sloveniji se, veliko bolj kot družboslovci, ukvarjajo avtorji s področja zdravstva. Poleg že omenjene dr. Bojane Pinter se z vprašanjem spolne vzgoje ukvarjata tudi Silvestra Hoyer in Aleksandra Stjepanović, ki sta članku *Spolna vzgoja mladostnikov iz leta 1997* predstavili rezultate diplomskega dela, ki kažejo na to, da je spolna vzgoja v Sloveniji pomanjkljiva. Na področju javnega zdravstva je bilo leta 2013 napisano raziskovalno poročilo avtorjev Aleksandre Žalar, Evite Leskovšek, Fani Čeh in Vilija Prodana z naslovom *Spolna vzgoja v okviru formalnega izobraževanja*, v katerem so dijake slovenskih srednjih šol spraševali, če so zadovoljni s količino in kvaliteto informacij o spolnosti. Pomanjkanje družboslovnih raziskav na temo spolne vzgoje mladostnikov v Sloveniji se kaže v izrazito medicinsko obarvanem diskurzu in v velikem vplivu zdravstva na oblikovanje programov spolne vzgoje tako v srednjih kot tudi v osnovnih šolah.

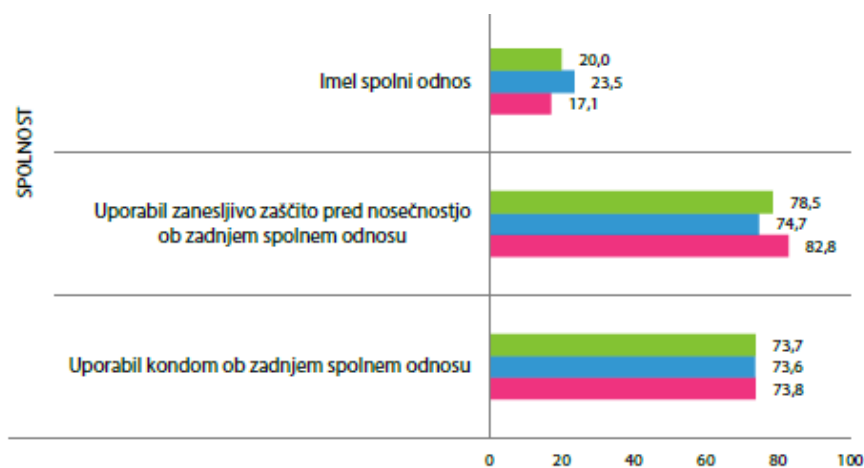
---

² Pred tem je bilo v Sloveniji, predvsem v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, narejenih nekaj raziskav o kontracepcijskem in reproduktivnem vedenju, med njimi tudi prvi družboslovni študiji, ki jih je na področju kontracepcije izvedla Katja Boh (*“Socialno psihološki faktorji v načrtovanju družine”* in *“Regulacija fertilitnosti v različnih slojih slovenske družbe”*) (v Švab in drugi 2010, 26–29).

2.2. Spolno vedenje mladostnikov v Sloveniji

Evropska raziskava *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji* iz leta 2014 kaže na občuten padec odstotka petnajstletnikov, ki so že imeli spolni odnos, saj se je pri fantih iz 32,5 % v letu 2010 znižala na 23,5 %, medtem ko se je število petnajstletnic, ki so že imele spolne odnose, znižalo iz 24,8 % na 17,1 % (Jeriček Klanšček in drugi 2014, 51–58). Ne glede na to, da se število petnajstletnikov, ki so že imeli spolni odnos, po podatkih raziskave znižuje, ne smemo zanemariti dejstva, da je vsak peti petnajstletnik že imel spolne odnose, zato je učinkovita in kakovostna spolna vzgoja nujno potrebna že v osnovni šoli (Jeriček Klanšček in drugi 2014, 69).

Slika 2.1: Rezultati raziskave "Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju" iz leta 2014 na področju spolnosti med petnajstletniki

Vir: Jeriček Klanšček in drugi (2014).

Slika 2.1 prikazuje podatke o vedenju petnajstletnikov, povezanim s spolnostjo. Zeleno obarvani stolpci prikazujejo odstotek petnajstletnikov obeh spolov, modri stolpci odstotek fantov, roza stolpci pa odstotek deklet. Iz grafa je razvidno, da je v letu 2014 spolni odnos imelo več petnajstletnikov (23,5 %) kot petnajstletnic (17,1 %), se je pred spolnim odnosom zaščitilo več deklet (82,8 %) kot fantov (74,7 %), ob zadnjem spolnem odnosu pa je kondom uporabil skoraj enak odstotek vprašanih (kondom je pri zadnjem spolnem odnosu uporabilo 73,6 % fantov in 73,8 % deklet). Glede na evropsko povprečje petnajstletnikov, ki so že imeli spolni odnos, Slovenija zaseda dvaindvajseto mesto med štiridesetimi preučevanimi državami (Ichley in drugi 2016, 179–180). Slovenija se, kar se tiče uporabe kondoma pri spolnem odnosu, uvršča na osmo mesto, gledano na evropski ravni, saj je o uporabi kondoma pri zadnjem spolnem odnosu poročalo 71 % petnajstletnikov in 74 % petnajstletnic (Ichley in drugi 2016, 185).

3 SPOLNA SOCIALIZACIJA OTROK V SLOVENIJI

Z vidika socialnokonstruktivistične teorije je spolna socializacija pomembna predvsem za usvojitev kulturno pogojenih seksualnih scenarijev, kar izpostavljata tudi Lerner in Spanier, ki spolno socializacijo opredeljujeta kot razvojni proces, sestavljen iz petih ključnih elementov: razvoja spolnih vlog, spolne identitete, spolnih želja, pridobitve spolnih spretnosti oz. veščin, znanja in vrednot, ter razvoja spolnega vedenja (Lerner in Spanier v Moore in Rosenthal 2006, 37–38). Spolna socializacija otrok se začne doma, kjer jim starši posredujejo vrednote, povezane s spolnostjo, ter kjer so otroci izpostavljeni implicitnim in eksplicitnim sporočilom o goloti, intimnosti, zasebnosti, spolu, "pravilni" spolnosti itn.. Ker je v zahodnih družbah spolnost razumljena kot del odraslega sveta, obdobje otroštva pa kot predseksualno ali aseksualno obdobje, so odzivi staršev na otroško zanimanje za spolnost ali na izražanje spolnosti pogosto negativni. Starši se ne zavedajo, da lahko s tem negativno vplivajo na otrokov spolni in osebni razvoj (Aldred in David 2007). Začetek adolescence predstavlja prehodno obdobje, v katerem mladostniki začnejo odkrivati "odraslo" spolnost. Spolna socializacija poteka tudi zunaj domačega okolja, saj otroci in mladostniki opazujejo skupnostne norme, dostopajo do množičnih medijev, sodelujejo v kulturnih in verskih dejavnostih, kjer so izpostavljeni številnim diskurzom, ki sooblikujejo njihovo spolno identiteto in spolno vedenje (Shtarkshall in drugi 2007, 116). V nadaljevanju bom predstavila najpomembnejše socializatorje od rojstva do konca adolescence in njihov vpliv na spolno vedenje mladostnikov.

3.1 Starši

Starši pomembno vplivajo na socializacijo otrok, predvsem v obdobju otroštva oz. v predadolescentnem obdobju, saj so primarni socializatorji, s katerimi pridejo otroci v stik. Raziskave na področju odnosa med starši in mladostniki kažejo, da informacije o spolnosti, ki jih starši posredujejo svojim otrokom, le redko dosegajo kvaliteto, ki jo mladostnikom nudi spolna vzgoja v izobraževalnih ali drugih specializiranih (predvsem zdravstvenih) ustanovah (Shtarkshall in drugi 2007, 116–118). Na to največkrat, poleg ideologije aseksualnosti otrok, vpliva tudi skrb staršev, da svojim otrokom ne bi razkrili prepodrobnih in (še) nepotrebnih informacij o spolnosti zato so te informacije pogosto toge, nejasne in olepšane (Martin in drugi 2007, 236–238; Meschke in drugi 2000, 147–148). Ključna težava je, da starši večinoma niso dovolj izobraženi na področju spolne vzgoje, zato so pri posredovanju informacij velikokrat negotovi, raziskave pa kažejo tudi na to, da se s posredovanjem

informacij o spolnosti otrokom ukvarjajo pretežno matere, bolj pogosto pa so spolne vzgoje, ki večinoma vključuje teme povezane s spolnim razvojem in zaščito pri spolnih odnosih, deležna dekleta kot fantje (Moore in Rosenthal 2006, 71). Veliko težavo pri razpravah o spolnosti predstavljajo tudi različni pogledi staršev in otrok na to, kaj spada pod spolnost. Raziskava Jaccarda in drugih iz leta 2002 (v Moore in Rosenthal 2006, 73) namreč kaže, da medtem ko 70 % staršev meni, da so s svojimi mladostniki govorili o spolnosti, je to potrdilo samo 50 % otrok. Moorova in Rosenthalova (1991, 189–198) ugotavljata, da imajo starši pogosteje bolj svoboden odnos do spolnih odnosov sinov, kot do spolnih odnosov hčera, vseeno pa so tako sinovi kot hčerke deležni več opozorilnih kot pozitivnih sporočil o spolnosti s strani staršev (Moore in Rosenthal 2006, 77; Darling in Hicks 1982, 132).

Miller (2002, 22–24) ugotavlja, da na mladostnikovo spolno vedenje pomembno vpliva tudi socialno-ekonomski status staršev, saj naj bi med mladostniki višja izobrazba in dohodek staršev vplivala na odlaganje prvega spolnega odnosa in uporabo zaščite. Na odlaganje spolnega odnosa pri mladostnikih pa vplivajo tudi starševske vrednote in odnos, ki ga imajo mladostniki s starši. Raziskava kaže, da bodo mladostniki, ki imajo s svojimi starši topel odnos in ki so močno navezani na družino, bolj verjetno odlašali s prvim spolnim odnosom (Meschke in drugi 2000, 145–148) kot tisti, ki s svojimi starši niso tako povezani. Na mladostnike, ki so s starši močno povezani, vrstniki nimajo tako negativnega vpliva, kot ga imajo na mladostnike, ki s svojimi starši niso povezani (Hampton in drugi 2005, 105-108). Če so starši pomembni predvsem v predadolescentnem obdobju, pa se v obdobju adolescence njihov vpliv zmanjša, saj mladostniki informacije o spolnosti raje poiščejo pri vrstnikih in v množičnih medijih, nekaj informacij pa dobijo tudi v izobraževalnih in zdravstvenih ustanovah.

3.2 Vrstniki

Med adolescenco so vrstniki pomemben vir informacij o spolnosti, zavedati pa se moramo, da so informacije, ki jih mladostniki dobijo s strani vrstnikov, lahko netočne, v številnih primerih gre za reprodukcijo mitov o spolnosti. Ne glede na točnost informacij pa vrstniki pomembno vplivajo na spolno aktivnost mladostnika, saj poleg širjenja informacij o spolnosti spodbujajo tudi željo po začetku spolne aktivnosti (Ajilore 2015, 636). Raziskava Potardove in kolegov (2008, 265) je pokazala, da se verjetnost, da bo imel posameznik, čigar vrstniki so že imeli spolni odnos, tudi sam spolni odnos, poveča za kar šestkrat v primerjavi s posameznikom, čigar vrstniki spolnih odnosov še niso imeli. Imeti izkušene vrstnike pa ima, po podatkih njune raziskave, lahko tudi pozitivne učinke v smislu zaščite, saj lahko "izkušenejši" vrstniki

posameznika spodbudijo k uporabi kondoma oz. drugih zaščitnih sredstev, mu dajo pomembne napotke in nasvete ter jim odgovorijo na morebitna vprašanja o spolnosti (Potard in drugi 2008, 266–268).

Raziskave o vplivu vrstniškega pritiska na začetek spolne aktivnosti pri mladostnikih kažejo na razlike med spoloma, saj naj bi na mladostnice bolj vplivali družinski, na mladostnike pa individualni faktorji, kar pomeni, da naj bi bili fantje bolj pod vplivom vrstnikov kot dekleta (Hampton in drugi 2005, 107–108). Za razliko od deklet se fantje med procesom spolne socializacije naučijo, da jim spolna aktivnost lahko med drugim prinese višji družbeni status, medtem ko je pri dekletih ravno obratno, saj morajo paziti, da se izognejo obtožbam o promiskuiteti (Widman in drugi 2015, 5–7). Na začetek spolne aktivnosti lahko pri mladostnikih močno vpliva tudi partner. Raziskavi Marina in Millerja ter njunih kolegov (v Moore in Rosenthal 2006, 83) kažeta, da so mladostniki/-ce, ki imajo starejšega partnerja bolj nagnjeni k zgodnjim spolnim odnosom, neželenim spolnim praksam, poleg tega pa obstaja večja verjetnost, da bodo imeli nezaščitene spolne odnose, kot pa pri mladostnikih/-cah, ki imajo partnerja enake starosti.

3.3 Množični mediji

Pomembni spolni socializatorji so tudi množični mediji, kamor uvrščamo televizijo, internet, glasbo, revije, ter filme. Večina množičnih medijev poudarja enake diskurze o spolnosti, pri čemur je pomembno predvsem to, da privlačijo gledalce, ter prodajajo produkte, ne pa, da oglašujejo varno in zdravo spolnost (Brown in Keller 2000, 255-256). Polovica popularnih glasbenih videospotov vsebuje seksualne prizore in eroticizem, dve tretjini Hollywoodskih filmov sta narejeni za otroke nad šestnajstim letom starosti, pri čemur večina adolescentov in njihovih staršev tega sploh ne upošteva (Brown in drugi 2005, 420-427). V filmih so pogosti priložnostni spolni odnosi, kjer je malo poudarka na predanosti in globokih čustvih. Moški, ženske in odnosi med njimi so prikazani stereotipno. Ženske so velikokrat prikazane kot nemočne žrtve (ki jih reši princ na belem konju), njihove seksualne potrebe pa so velikokrat neizpostavljene, za razliko od moških, ki so večinoma reprezentirani kot predatorji, ki težko krotijo svoj seksualni nagon (Moore in Rosenthal 2006, 88-89).

Izpostavljenost neprimernim spolnim vsebinam je še večja na internetu, pri čemur je najbolj zaskrbljavajoč lahek dostop otrok in mladostnikov do pornografije. Problematične so predvsem *hardcore* vsebine, ki jih mladostnik lahko gleda na spletu, med katere sodijo tudi teme spolnega nasilja in posilstva. Pornografski posnetki večinoma prikazujejo nezaščitene spolne

odnose³, spolne odnose z naključnimi partnerji, ženske pa (velikokrat) upodabljajo kot spolne objekte podrejene moškim, itd.. Izpostavljenost mladostnikov pornografiji je povezana z manjšo verjetnostjo, da bodo le-ti pri spolnih odnosih uporabljali zaščito, z večjim številom priložnostnih spolnih odnosov in odnosov za eno noč, poleg tega pa pornografija vpliva tudi na večjo verjetnost, da bodo mladostniki med spolnim odnosom agresivni (Wright 2011, 243-253).

Na drugi strani imajo množični mediji lahko tudi pozitiven vpliv saj predstavljajo vir, kjer mladostniki dobijo koristne informacije o spolnosti, spolno prenosljivih boleznih, odnosih, zmenkih in zdravi spolnosti. V zadnjih letih se je na televiziji povečalo število serij, katerih glavni igralci posredujejo sporočila o varnih spolnih odnosih, ter diskutirajo o številnih vprašanih povezanih s spolnostjo, s katerimi se gotovo soočajo tudi mladi, kot so homoseksualnost, spolna identiteta, spolno nadlegovanje in neželjeni spolni odnosi. Na internetu pa mladi poleg "škodljive" vsebine, lahko najdejo tudi koristne informacije in odgovore na številna vprašanja povezana s spolnostjo (Moore in Rosenthal 2006, 89-90). Ena takih internetnih strani za mlade je portal To sem jaz , kjer mladi lahko najdejo informacije o spolnosti, poleg tega pa lahko zastavijo tudi vprašanja, na katere jim odgovorijo strokovnjaki iz področja, na katerega se vprašanja nanašajo (To sem jaz).

3.4 Zdravstvo

Zdravstvo zavzema esencialistični pogled na spolnost, kar pomeni, da izpostavlja spolnost kot naravno dejanje in da poudarjajo biološki, naravni in razvojni vidik. Medicina se pri vprašanju narave proti vzgoji (*nature vs. nurture*) postavlja na stran narave, saj spremenjeno mladostnikovo obnašanje v adolescenci pripisujejo fiziologiji in delovanju hormonov (Moore in Rosenthal 2006, 30). Že Foucault je v 18. in 19. stoletju v svojem delu *Zgodovina seksualnosti* (1978) medicino izpostavil kot eno izmed ključnih oblikovalk diskurza o spolnosti. Tekom naslednjih stoletij pa sta se njena vloga in vpliv še povečevala. Leonore Tiefer (1996, 255–256) medikalizacijo definira kot "družbeni in intelektualni trend, pri katerem, medicina s svojimi načini mišljenja, raziskovanja, diskurzi in vrednotami, dobi prevlado nad določenimi področji življenja", v našem primeru pri spolnosti (Tiefer 1996, 257–258). Medicinski model v središče postavi univerzalno individualno telo, za katerega veljajo empirični zakoni in procesi, neodvisni od družbenega in kulturnega življenja ter zgodovine. Težava medicinske definicije spolnosti je v definiciji normalnosti, s katero je povezan tudi

---

³ Uporaba kondoma je v pornografiji zelo redka. Grudzen in kolegi so v svoji študiji pornografskih filmov v Združenih državah Amerike odkrili, da v 97% posnetkov pri vaginalnem odnosu niso uporabili kondoma (Grudzen v Wright 2011).

vidik zdravja oz. bolezni, zaradi katerega so nenormalne in odklonske prakse postale diagnosticirane in klasificirane kot bolezni, seksualne disfunkcije, parafilije ali motnje spolne identitete. Tega zdravstvenega diskurza pa ne širijo samo zdravniki, ampak tudi farmacevtska podjetja s svojimi tako imenovanimi znanstvenimi raziskavami, ki jih mediji prek raznih kanalov širijo med ljudi, ki tem raziskavam slepo verjamejo (Tiefer 1996, 256; Slatnar 2012, 36–39). V programih spolne vzgoje in predavanjih o spolnosti, v času adolescence, zdravstveni diskurz spolnost predstavlja kot tveganje, ki lahko privede do nezaželenih posledic, med katerimi so poudarjene predvsem nezaželena nosečnost in spolno prenosljive bolezni, sam diskurz pa je izrazito heteronormativen (Pinter 2012). Zdravstveni diskurz najdemo tudi v programih, ki jih izvaja Nacionalni inštitut za javno zdravje. Za nas relevantna programa, ki se izvajata v osnovnih šolah sta *Vzgoja za zdravje* in *Za boljše zdravje otrok in mladostnikov* (Nacionalni inštitut za javno zdravje).

3.5 Šola

Zaradi stereotipiziranih in enostranskih predstav, ki jih mladim posredujejo mediji in zdravstvo, ter neučinkovitosti (večine) staršev pri posredovanju informacij o spolnosti svojim otrokom, imajo šole pomembno socializacijsko vlogo. Njihova naloga je mladim posredovati kvalitetne in nestereotipne informacije o spolnosti, ter ustvariti okolje, v katerem bodo mladi raziskovali svoje vrednote in stališča na tem področju (Moore in Rosenthal 2006, 90). V zahodnih družbah v začetku 19. stoletja, kot piše Lasch (v Mencin Čeplak 2009, 123), država preko šole prevzame socializacijske in vzgojne funkcije, katerih primarna vloga je izoblikovati dobrega državljana. Podobno izpostavlja tudi Althusser (2008), ki šolo izpostavlja kot enega izmed ideoloških aparatov države, kar se kot pravi Mencin Čeplakova odraža na "resnicah, ki se eksplicitno ali (pogosteje) implicitno izrekajo in izražajo v šoli" (Mencin Čeplak 2009, 124-125). S socialno konstruktivističnega vidika so šole pomembne ustvarjalke in razmnoževalke heteronormativnosti. Od vrta pa vse do konca osnovne šole se poudarja, kakšno je zaželeno obnašanje za fante in kakšno za dekleta, preko binarnega sistema ženskega in moškega spola pa se utrjujejo heteronormativni diskurzi, kar povzroči, da so odstopanja od heteroseksualnosti nezaželjena in marginalizirana (Aldred in David 2007). Posledica heteronormativnega diskurza v šolah je molk o neheteronormativnih orientacijah (o homoseksualcih, transseksualcih, transves. Neznanje učencev na področju različnih spolnih orientacij velikokrat vodi v sovražni govor, kar potrjuje tudi Thurlowova študija (v Moore in Rosenthal 2006, 131), v kateri ugotavlja, da je homofobno verbalno obračunavanje v šolah

široko razširjeno, kar (predvsem v osnovni šoli) negativno vpliva na odkrivanje in oblikovanje homoseksualne (oz. neheteroseksualne) identitete.

4 OPREDELITEV SPOLNE VZGOJE

Spolna vzgoja je pojem, ki si ga mnogi teoretiki razlagajo na različne načine, predvsem glede njenih vsebin. V primerjavi s spolno socializacijo je, po Spanierju (1977), spolna vzgoja ožji pojem, ki predstavlja del spolne socializacije, v katerem pridobivamo veščine, znanje in vrednote povezane s spolnostjo. Spolna vzgoja je pojem, ki zajema pridobivanje znanja o spolnosti in spolnem vedenju prek formalnega in neformalnega izobraževanja ter ponotranjenju spolnih izkušenj. Spolna vzgoja predstavlja le del spolne socializacije mladostnika (Spanier 1977, 88–89). Spolna vzgoja je del širšega razvojnega procesa spolne socializacije, ki je sestavljen iz številnih med seboj povezanih socialno-psiholoških komponent (Spanier 1977, 88).

Spolna vzgoja podaja informacije o spolnosti in mladim nudi priložnost, da svoje vrednote, prepričanja, vedenje, spolno identiteto in intimnost raziščejo in jih razvijejo. Naloga spolne vzgoje je, da mladostnike pouči o varni in odgovorni spolnosti ter poskrbi, da se bodo mladi o spolnosti odločali na podlagi kakovostnih in strokovnih informacij in ne na podlagi vrstniškega pritiska in medijev (Thomas in Aggleton 2016, 15). Dokazano je, da kakovostna spolna vzgoja poskrbi, da se mladostniki kasneje odločijo za spolno življenje oz. ga odložijo, poleg tega pa rezultati kažejo, da prispeva k pogostejši uporabi zaščite med spolno aktivnimi (Lawrence in drugi 2000). Najnovejša študija Thomasove in Aggletona (2016, 14–15) je pokazala, da je spolna vzgoja najkvalitetnejša v šolah, ki k spolni vzgoji pristopajo celostno, v informiranje glede spolnosti pa se vključi celotna šola, kar pomeni, da se o spolnosti ne pogovarjajo samo pri določenem predmetu, pač pa je obravnava spolnosti vključena v več predmetov ter šolskih dejavnosti. Thomasova in Aggleton kot dobro prakso izpostavljata programe, ki so vsebinsko prilagojeni starosti osnovnošolcev in programe, v katerih informacije o spolnosti posredujejo v več zaporednih razredih. Pri informiranju mladostnikov glede spolnosti so se izkazali tudi programi, ki so vključevali mešane skupine (velike in majhne skupine, mešane in enospolne), v katerih so se imeli učenci priložnost z učiteljem pogovoriti individualno (Thomas in Aggleton 2016, 20–24).

4.1 Spolna vzgoja za abstinenco ali za zdravo spolnost

V večini držav spolna vzgoja predstavlja izredno kontroverzno temo, saj bolj liberalno usmerjeni zagovorniki trdijo, da bi morala vzgajati za zdravo in odgovorno spolnost, tisti bolj zadržani pa se s tem ne strinjajo in poudarjajo pomembnost abstinence (do poroke), ki ima predvsem verske korenine (Aldred in David 2007, 170–171).

Predavanja o spolni vzgoji, ki spodbujajo odločanje za abstinenco, poudarjajo, da bi morali mladostniki zavračati tako spolni odnos kot tudi sodobno seksualizirano popularno kulturo, kar se izraža v vzgoji, ki se osredotoča predvsem na samodisciplino in vzdržnost (Gilbert 2014, 65). Zagovorniki abstinence verjamejo, da se s tem, ko mladostnike spodbujajo, da počakajo s spolnimi odnosi do poroke, znižuje stopnja najstniških nosečnosti in izboljšuje spolno zdravje mladostnikov, vendar pa rezultati raziskav tega ne potrjujejo. Glavna kritika programov spolne vzgoje za abstinenco je, da mladih ne pripravijo na njihovo spolno življenje, predvsem v zvezi s kontracepcijo in varnimi spolnimi praksami (Moore in Rosenthal 2006, 90–94).

Ponzetti (2016) poudarja, da je prednost celostne spolne vzgoje to, da je letom primerna, da poleg znanja o anatomiji in fiziologiji človeškega telesa vključuje tudi znanje o odnosih (družinskih, prijateljskih, ljubezenskih), osebnih veščinah (vrednotah, komunikaciji in odločanju), spolnemu vedenju in spolnemu zdravju. Ena izmed prednosti pa je tudi v tem, da takšna spolna vzgoja obravnava različne diskurze in težave v družbi v zvezi s spolnostjo (Ponzetti 2016, 24–37). Tudi Gilbertova (2014) poudarja pomembnost celostne spolne vzgoje, katere središče je zdrava spolnost in ki poudarja pomembnost kontracepcije, pogajalskih veščin in pozitivne samopodobe. Zanimivo je to, da številni avtorji opozarjajo na pomembnost pogajalskih veščin (Sabia 2006, 785; Wight 1997, 52; Hines 1995, 9–12), ki pogajanje oz. komunikacijo vidijo kot eno od pomembnejših veščin, ki bi se jih morali mladi naučiti pri spolni vzgoji. To kaže na dejstvo, da spolna vzgoja ne bi smela biti zgolj predavanje, pač pa bi morala vključevati tudi delavnice, pri katerih bi lahko mladostniki razpravljali, iskali rešitve, prepoznavali težave in tako ure spolne vzgoje oblikovali sami.

Hinesova (1995, 9–12) za popestritev klasične spolne vzgoje predlaga številne igre in delavnice, obenem pa ugotavlja, da se v skupinah, predvsem v tistih, ki so sestavljene iz predstavnikov enega spola, pogosteje razvije razprava, saj člani skupine čutijo večjo podporo ostalih članov, medtem ko se pri mešanih skupinah velikokrat zgodi, da fantje neradi izražajo mnenja glede tematik, ki se tičejo deklet in obratno. Spolna vzgoja je torej najučinkovitejša, kadar je interaktivna. Igre vlog mladostnikom omogočajo, da oblikujejo in vadijo veščine, se

sprašujejo o svojih vrednotah in stališčih ter tako oblikujejo pozitivno samopodobo in pozitiven odnos do spolnosti (Hamilton in drugi 2013, 34–38).

Kirby (2008) je v svoji raziskavi primerjal in ocenjeval rezultate študij obeh programov spolne vzgoje tako spolne vzgoje za abstinenco kot tudi celostne spolne vzgoje. Rezultati so pokazali, da so imeli na odlaganje spolnega odnosa pozitiven vpliv le trije od devetih, v študijo zajetih, programov, ki so zagovarjali abstinenco, medtem ko sta na spolno vedenje mladih, ki so imeli spolne odnose, vključno z odlaganjem prvega spolnega odnosa in spodbujanju k uporabi kontracepcijskih sredstev, imeli pozitivni učinek dve tretjini programov celostne spolne vzgoje (Kirby 2008, 18–20).

4.2 Organizacija spolne vzgoje v slovenskih osnovnih šolah

Slovenija posebne politike glede spolne vzgoje v osnovnih šolah in na kasnejših stopnjah izobraževanja nima, tako da je organizacija in implementacija vsebin s področja spolnosti prepuščena ravnateljem in učiteljem posameznih osnovnih šol, kar je tudi eden od razlogov, zaradi katerih lahko trdimo, da je spolna vzgoja nepopolna in neučinkovita (Žalar in drugi 2013, 8–10). Spolna vzgoja sicer predstavlja del programa *Vzgoja za zdravje*, ki je v osnovnošolski kurikulum vključena kot medpredmetna vsebina. Temeljni predmet, ki vključuje največ vsebin s področja spolnosti je biologija. Učni načrt predmeta biologija v osmem razredu osnovne šole predvideva obravnavo spolne vzgoje v okviru teme razmnoževanje. Čeprav učni načrt biologije pri obravnavi spolnosti predvideva medpredmetno povezavo med biologijo in državljansko vzgojo in etiko, pa te povezave v učnih načrtih državljanske vzgoje in etike ni moč najti. Pri slednji namreč v osmem razredu obravnavajo naslednje teme: demokracija, finance, demokracija in gospodarstvo, Slovenija, Evropska unija in svet ter svetovna skupnost. Besede "spol", "spolnost" ali "odnos" ni mogoče najti nikjer v učnem načrtu, zaradi česar sklepam, da učitelji o tej temi ne predavajo in da je medpredmetna povezava med biologijo in državljansko vzgojo in etiko slaba (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport).

Slovenija je na področju organiziranosti spolne vzgoje v zaostanku, saj so razvitejše države, kot so Francija, Nizozemska in Švedska, že v devetdesetih letih v svoje učne načrte uspešno vključile program spolne vzgoje, ki daje poudarek predvsem komunikacijskim veščinam, odnosom in odgovorni spolnosti, vsako leto pa organizirajo številne seminarje in izobraževanja za učitelje, ki predavajo o spolni vzgoji (Žalar in drugi 2013, 9). V Sloveniji sicer za področje spolnosti na Zavodu Republike Slovenije za šolstvo niso popolnoma gluhi, saj so leta 2008 izdali didaktično-metodični priročnik za učitelje z naslovom *O vama*, v

katerem so pokrite naslednje teme: spolno vedenje, spolni organi, puberteta, menstruacija, kontracepcija, splav in spolno prenosljive bolezni (Pinter in drugi 2008, 1–5). Organizirajo pa tudi usposabljanja za učitelje, katerih namen je osnovnošolske in srednješolske učitelje izobraziti in jih seznaniti z najnovejšimi informacijami in znanji na področju mladinske spolnosti (Hribar Babinski 2012, 23). Zavod Republike Slovenije za šolstvo v letošnjem letu na področju spolne vzgoje organizira seminar z naslovom *Čut – holistični in interdisciplinarni pristop k spolnosti in spolni vzgoji*, katerega cilj je uvajanje celostne spolne vzgoje v osnovne šole v skladu s standardi svetovne zdravstvene organizacije (Zavod Republike Slovenije za šolstvo).

5 SPOLNA VZGOJA UČENCEV ENE IZMED OSNOVNIH ŠOL V KRANJU

5.1 Cilj in namen raziskave

Namen diplomske naloge je pridobiti boljši vpogled v organiziranost spolne vzgoje na preučevani šoli in oblikovati predstavo o tem, koliko informacij o spolnosti dobijo osnovnošolci od prvega do devetega razreda ter preveriti njihovo kvaliteto.

Z raziskavo želim ugotoviti, kakšen diskurz o spolnosti je posredovan osnovnošolcem in kdo jim ga posreduje. Glede na prebrano literaturo, osebne izkušnje s predavanji spolne vzgoje (v času, ko sem bila osnovnošolka) in učne načrte biologije predvidevam, da je spolna vzgoja naravnana zelo naravoslovno, da se mladostniki o socioloških in psiholoških vidikih spolnosti ne učijo in da so, bolj kot pozitivni, poudarjeni negativni vidiki spolnosti, kot so nezaželena nosečnost, spolno prenosljive bolezni itn. Menim, da je spolna vzgoja v osnovnih šolah slabo organizirana in odvisna predvsem od angažiranosti učiteljev biologije ter odprtosti same šole do spolnosti.

5.2 Metodologija

Na začetku pisanja diplomske naloge sem bila prepričana, da se bom za preučevanje konkretnega primera posluževala samo kvalitativnih metod, natančneje študije primera in opazovanja z udeležbo, vendar pa sem tekom raziskovanja ugotovila, da bom morala vključiti tudi kvantitativne metode. Študija primera je tako kombinacija kvalitativnih in kvantitativnih metod, in sicer opazovanja z udeležbo, preučevanja gradiva, ki so ga učenci dobili pri urah spolne vzgoje, intervjuja s predavateljico ter analize anketnih vprašalnikov, ki so ju izpolnili učenci enega izmed osmih razredov. Prvi vprašalnik, s katerim sem želela ugotoviti, kje so mladi dobili prve informacije o spolnosti, je učencem razdelila učiteljica biologije, drugi

vprašalnik, v katerem sem spraševala po pozitivnih in negativnih vidikih načina podajanja informacij o spolnosti, pa sem učencem razdelila ob koncu predavanj.

5.2.1 Zbiranje in obdelava podatkov

Podatke za empirični del raziskave sem zbirala na eni izmed osnovnih šol v Kranju, v Zdravstvenem domu v Kranju in na območni enoti Nacionalnega inštituta za javno zdravje v Kranju. Na preučevani osnovni šoli sem podatke o spolni vzgoji v učnih načrtih posameznih razredov zbirala tako, da sem učiteljice od prvega do devetega razreda spraševala, če pri urah predavajo o spolnosti. Na podlagi njihovih odgovorov sem ugotovila, da se o spolnosti nekaj malega pogovarjajo samo v tretjem razredu, bolj obširna pa se o spolni vzgoji pogovarjajo pri urah biologije v osmih razredih. Ker so predavanja o spolni vzgoji enaka za vse osme razrede, sem bila v času predavanj o spolni vzgoji prisotna samo pri enem izmed osmih razredov. Anketo sem izvedla prav tako samo v enem razredu. Od 23. februarja 2016 do 19. aprila 2016 sem bila prisotna na urah biologije pri 8. C razredu. Razred sicer sestavlja 26 učencev (od tega 12 deklet in 14 fantov), vendar jih je pri prvi in zadnji uri nekaj manjkalo tako da je na prvi anketni vprašalnik odgovorilo 22 učencev, na drugega pa 23 učencev. Ob koncu sklopa predavanj sem naredila še intervju s predavateljico, da bi pridobila njeno mnenje o spolnosti in spolni vzgoji in ugotovila, kako se mnenje predavateljice odraža v predvanih temah. O spolnosti osnovnošolci nekaj malega slišijo tudi na polurnih predavanjih, predvidenih v okviru sistematskih pregledov, katerih vsebine sem dobila na spletni strani Nacionalnega inštituta za javno zdravje ter v Zdravstvenem domu v Kranju. Letošnje leto so učenci preučevane šole, kot tudi ostalih osnovnih šol po državi, prvič gostili medicinske sestre, ki so v vsakem razredu po dve uri predavale o določeni, z zdravjem povezani temi, pri čemer je za mojo raziskavo relevantno samo predavanje o zdravi spolnosti, ki so ga poslušali samo deveti razredi.

5.3 Organiziranost spolne vzgoje v preučevani osnovni šoli

5.3.1 Prvič v tretjem razredu

Učenci se s temo spolnosti, predvsem spolne reprodukcije prvič srečajo v tretjem razredu, kjer obravnavajo temo "Od spočetja do rojstva" (priloga A). Tretješolci dobijo informacije o tem, da se žensko in moško telo razlikujeta, da je za spočetje novega bitja potrebna združitev ženske in moške spolne celice ter nekaj informacij o nosečnosti in hrani novorojenčka. Vse te informacije so zelo površinske ter zelo splošne.

5.3.2 Sistematski pregledi v 1., 3., 6. in 8. razredu

Pravilnik za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni (2015) določa sistematske preglede v prvem, tretjem, šestem in osmem razredu osnovne šole. Za nas so pomembni sistematski pregledi šestih razredov, saj imajo predavanje o odraščanju, katerega cilj je "seznaniti mladostnike z duševnimi in telesnimi spremembami v obdobju mladostništva" (Hafner in drugi 2007, 40). Predavanje se začne z razlago pojmov puberteta in adolescenca in nadaljuje s spremembami v puberteti, kamor je zajeta predvsem razlaga o sekundarnih spolnih znakih. Sledi razlaga o skrbi za osebno higieno in razlaga o spolni zrelosti, kjer poudarijo, da telesna zrelost oz. zmožnost razmnoževanja nastopi ob koncu pubertete, čeprav takrat najstniki še niso zrele odrasle osebe (ibid., 40–43).

5.3.3 Opis sklopa predavanj o spolni vzgoji v okviru biologije v osmih razredih

Vse do osmega razreda v šolskem učnem načrtu ni zapisanega nič o spolni vzgoji, tako da se učenci ponovno z njo srečajo šele pri urah biologije, ko obravnavajo temo "Razlikujem se, privlačim". Učbenik predvideva obravnavo razlik med spoloma, kjer se učijo o primarnih in sekundarnih spolnih znakih, telesnih in spolnih celicah, menstruaciji, mokrih sanjah, spočetju, nosečnosti, dojenju in kontracepciji (Lunder 2012, 24–37). V nadaljevanju bom opisala potek posameznih učnih ur spolne vzgoje, predstavila analizi kratkih anketnih vprašalnikov in intervjuja z učiteljico. Prisotna sem bila pri vseh urah spolne vzgoje pri biologiji, ki je bil deležen 8. C razred.

Prva učna ura je bila namenjena uvodu v puberteto, kjer so učenci spoznali telesne in osebnostne spremembe v puberteti, se naučili ločevati med puberteto in adolescenco, ljubeznijo in zaljubljenostjo, spoznali pomen odložitve spolnosti v odraslo dobo ter se poučili o osebni higieni. Učno uro je učiteljica pričela z razdelitvijo dveh učnih listov. Na prvem "Zaljubljenost = Ljubezen" so bile v prvem delu izjave, kamor so morali pravilno umestiti ali manjka beseda zaljubljenost ali ljubezen, drugi del pa je vseboval anonimni vprašalnik o tem, koliko znanja že imajo na področju spolnosti (priloga B). Na drugem učnem listu "Resnice in bajke o spolnosti" (priloga C) so bile nanizane trditve, za katere so morali obkrožiti ali so pravilne ali napačne. Med reševanjem testov so se učenci med seboj pogovarjali in sodelovali, tako da se mi poraja vprašanje, v kolikšni meri so bili odgovori pri vsakem posamezniku iskreni in v kolikšni meri so odgovarjali v skladu s pričakovanji in odgovori drugih sošolcev. Ko so rešili teste so prvi učni list prerezali na dva dela – anonimni vprašalnik o spolnosti so oddali meni, prvi del o razliki med ljubeznijo in zaljubljenostjo pa so obdržali in skupaj z učiteljico preverili pravilne rezultate. Učiteljica je med predavanjem večkrat poudarila, da je

pomembno, da mladi spolne aktivnosti odložijo v odraslo dobo, razlog za to pa naj bi bil, da partnerske zveze v obdobju adolescence velikokrat temeljijo na zaljubljenosti in ne na ljubezni. Pri prvi uri sem opazila, da je bil v razredu nemir, učenci so veliko klepetali in se hihitali, vendar se je njihova razposajenost v naslednjih urah umirila, predvsem zato, ker jih je tema zanimala. Pri učiteljici sem opazila, da ji je bilo nelagodno govoriti o samem koitusu ter masturbaciji. Razlog za njeno nelagodje se je po mojem mnenju nahajal v neprepričanosti o načinu, kako učencem razložiti določene pojme.

Druga ura se je pričela s pregledom učnega lista "Resnice in bajke o spolnosti", nadaljevala pa se je s kratkim, 10-minutnim predavanjem o puberteti, predvsem o sekundarnih spolnih znakih ter ostalih spremembah v / na telesu mladostnika. Poleg bioloških sprememb, kot so spremembe glasu, mozoljavost, mastno lasišče, rast dlak in menstruacija pri dekletih ter mokre sanje pri fantih, so bili omenjeni tudi konflikti v družini, uporništvo ter spremembe razpoloženja, kar predstavlja bolj psihološki in sociološki vidik razvoja mladostnika. Po teoretičnem uvodu so skupaj rešili učna lista "Vprašalnik za fante / dekleta" (prilogi Č in D), ki sta vsebovala vprašanja, povezana z biološkimi spremembami v puberteti.

Tretja ura spolne vzgoje je bila namenjena osebni higieni, prehrani in športu, temam, za katere se mi zdi, da bi bolj kot k spolni vzgoji spadale k predavanju o zdravem načinu življenja. Učenci so na začetku ure dobili pet učnih listov o osebni higieni. Učiteljica jih je pri reševanju usmerjala in pri vsakem učnem listu povedala splošne stvari o temi, ki je bila opisana na listu. Reševanje listov je potekalo celo uro, sodelovanje učencev je bilo sicer dobro, saj so odgovarjali na vprašanja, vendar pa dodatnih vprašanj, ki niso bila napisana na listu, niso postavljali.

Pri četrti uri so učenci dobili informacije o primarnih spolnih znakih. Spoznali so zgradbo in delovanje spolnih organov tako pri moških kot pri ženskah ter si jih s pomočjo interaktivnega učbenika tudi pobližje ogledali na animiranem videoposnetku. Ogledali so si še, kako sta zgrajeni ženska in moška spolna celica ter v delovnem zvezku rešili vajo, v kateri so morali poimenovati dele ženskih in moških spolnih organov (priloga E). Po pregledu rešitev je učiteljica naredila uvod v naslednjo učno uro tako, da jim je razložila vzroke za pojav menstruacije in jim podala informacije o tem, koliko časa traja cikel in kakšni so simptomi.

Menstruacijo so podrobneje obravnavali pri peti uri spolne vzgoje, kjer so spoznali potek menstruacijskega ciklusa ter uporabo higienske zaščite. Naučili so se, da prvo menstruacijo imenujemo menarha in da se najpogosteje prvič pojavi pri dvanajstih letih ter da traja 3–5 dni

(lahko tudi več). Na videoposnetku so si ogledali dogajanje v rodilih po dnevih menstruacije, v interaktivnem učbeniku pa, kako izgleda menstrualni koledarček. Nato so rešili nalogo v zvezku za aktivno učenje in rezultate skupaj pregledali. Na koncu ure so tako fantje kot dekleta dobili knjižice za fante oz. dekleta, ki so vključevale informacije o puberteti, spolnosti ter odgovore na pogosta vprašanja. Vsaka knjižica je imela na koncu tudi nekaj strani, posvečenih značilnostim pubertete in spremembam, ki se v puberteti dogajajo pri nasprotnem spolu. Dekleta so dobila še paket izdelkov za higiensko zaščito znamke *Always* in knjižico o menstruaciji (slika 5.2).

Slika 5.2: Paket higienskih vložkov *Always* in knjižica o menstruaciji

Naslednja tema, s katero so se učenci srečali na 6. uri spolne vzgoje, je bila nosečnost. Temo so obravnavali ob interaktivnem učbeniku, v katerem so si ogledali spočetje, razvoj otroka po tednih in postopek umetne oploditve. V delovnem zvezku so morali rešiti nalogo, kjer so na sliki označili maternično steno, popkovnico, posteljico in plod. Pogledali so si tudi videoposnetek o spreminjanju ženskih dojk med nosečnostjo in se naučili, da materino mleko vsebuje snovi, ki varujejo novorojenčka pred okužbami. Učiteljica je poudarila, da danes obstaja trend, da mladi odlašajo s prvo nosečnostjo, kar je povezano tudi s podaljšanjem šolanja, ki je tudi eden od razlogov, da se je stopnja zgodnjih nosečnosti v zadnjih letih precej zmanjšala. Mladi si želijo najprej dokončati šolanje, dobiti službo ter si urediti stanovanje, šele nato načrtujejo prvo nosečnost, vendar pa se lahko zgodi, da gre že pri prvih spolnih odnosih kaj narobe in da lahko zanosijo tudi že zelo mlada dekleta, zato jim je prebrala tri resnične zgodbe o mladih starših. Prva je bila o 14-letniku, ki je imel na neki zabavi nezaščiten spolni odnos z dekletom, ki je kasneje zanosila. Druga zgodba je govorila o 17-letnem dekletu, ki jo je fant posilil in je kasneje namerno splavila, zadnja pa o devetnajstletnici, ki je naredila splav, in sedaj po osmih letih resne zveze, ko je bila pripravljena na otroka, ni mogla zanositi.

Ker je učiteljica pri zadnjih dveh urah dobila občutek, da so učenci premalo odnesli in so slabo sodelovali, se je odločila, da bo sedmo uro namenila ponavljanju in utrjevanju znanja. Učenci so približno 25 minut reševali lanskoletni test, ki je bil sestavljen iz osmih nalog. Naročeno jim je bilo, naj rešijo vse, razen vprašanj o kontracepciji, ki je še niso obravnavali. Zadnjih 15 minut so pregledovali rešitve in skupaj odgovorili na vprašanja o kontracepciji, kar je bil nekakšen uvod v naslednjo uro.

Osma in deveta ura sta bili namenjeni kontracepciji in spolno prenosljivim boleznim. Pri osmi uri so si učenci ogledali videoposnetek o kontracepciji in zaščiti pred spolno prenosljivimi boleznimi ter prikaz namestitve kondoma. V videoposnetku so bile, poleg vsem znanih kondomov in kontracepcijskih tabletk, omenjene tudi druge vrste zaščite, kot so kontracepcijska pena, kontracepcijska svečka in diafragma. Zgolj na hitro so preleteli spolno prenosljive bolezni in povedali, kako se prenašajo, ter da je najučinkovitejša metoda zaščite pred spolno prenosljivimi boleznimi kondom. Učiteljica je izpostavila, da bi morali učenci čim dlje časa ohranjati svoje otroštvo in, da ne bi smeli hiteti v svet odraslih, ter, da so lahko spolno aktivni tudi, če se izogibajo vaginalnih spolnih odnosov. Na tej točki je kot primer navedla dotikanje in poljubljanje. Izpostavila je tudi, da je pomembno, da si pri prvem spolnem odnosu tako duševno kot telesno zrel in da imaš spolni odnos zaradi sebe, ne pa zaradi prijateljev.

Deveta ura je bila namenjena ogledu videoposnetka obiska pri ginekologu, ki je trajal približno 20 minut in v katerem so dekleta izvedela, kako sam obisk poteka. Poudarjeno je bilo, da bi morala dekleta ginekologa obiskati pred prvim spolnim odnosom, saj je pomembno, da najdejo zaščito, ki jim odgovarja. Ginekologinja v videoposnetku je dekletom svetovala, da naj na začetku uporabljajo kontracepcijske svečke in kondom, ko pa bodo spolni odnosi rednejši, pa jim je priporočila kombinacijo kontracepcijskih tabletk ali obližev ter kondoma. Zadnjih petnajst minut ure je bilo namenjenih meni in moji diplomski nalogi. Še enkrat sem jim razložila temo moje diplomske naloge in jih prosila, da odgovorijo na vprašanja, kaj jim je bilo in kaj jim ni bilo všeč pri poslušani spolni vzgoji. Rezultate ankete bom predstavila v nadaljevanju pod poglavjem *"Analiza vprašalnika ob zaključku spolne vzgoje"*, najprej pa bom predstavila rezultate enega vprašanja iz prvega anketnega vprašalnika, ki so ga oddali pri prvi uri.

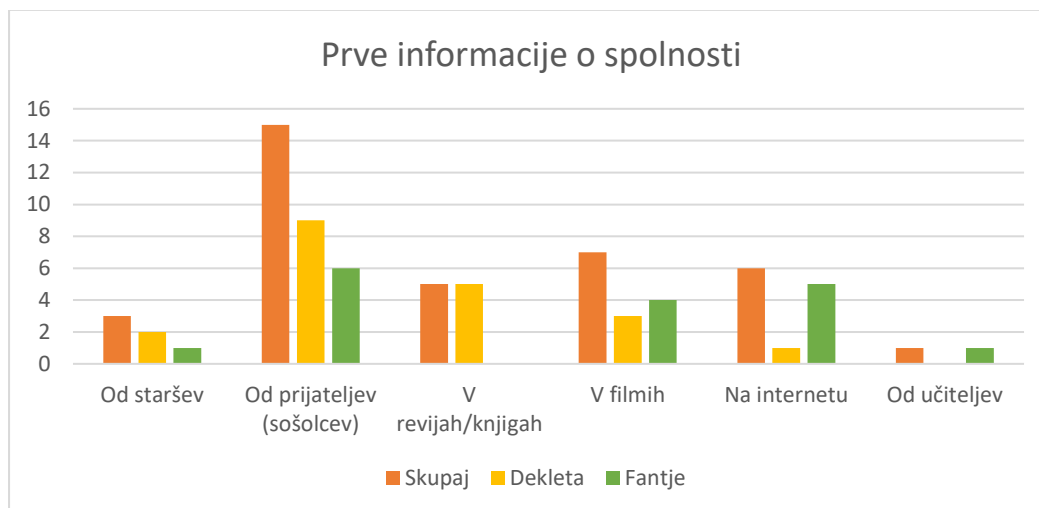
5.3.3.1 Analiza vprašanja o prvih informacijah o spolnosti

Čeprav je anketni vprašalnik vključeval 10 vprašanj (priloga B) sem se odločila, da v mojo analizo vključim le enega izmed njih, ki je bil za mojo raziskavo najbolj relevanten. To vprašanje je bilo: *Kje si dobil prve informacije o spolnosti?*

Rezultati so pokazali, da so osmošolci največ prvih informacij o spolnosti dobili od prijateljev oz. sošolcev (15), sledijo filmi (7), internet (6) in revije oz. knjige (5), zelo malo pa jih je kot primarne vire informacij navedlo starše (3) in učitelje (1) (glej graf 4.1). Anketo je

izpolnilo 22 učencev, ki so bili prisotni pri pouku, obkrožili pa so lahko več odgovorov.

Graf 5.1: Viri prvih informacij o spolnosti

Analiza rezultatov o izvoru prvih informacij o spolnosti me je presenetila predvsem z vidika, da so samo trije mladostniki kot vir prvih informacij o spolnosti navedli starše, kar odraža dejstvo, da se starši z otroki in mladostniki o spolnih odnosih redko pogovarjajo in da svoje vloge primarnih spolnih socializatorjev ne opravljajo dobro. Petnajst osmošolcev je kot prvi vir informacij o spolnosti navedlo prijatelje oz. sošolce, od tega šest fantov in devet deklet. Osemnajst osmošolcev je prve informacije o spolnosti dobilo iz različnih virov. Šest, med njimi pet fantov in eno dekle, jih je prve informacije dobilo na internetu. Štirje fantje in tri dekleta so prve informacije o spolnosti dobili tudi v filmih, v knjigah pa je prve informacije iskalo pet deklet. Odstopanje med spoloma pri sodelujočih, ki so kot vir informacij o spolnosti navedli internet, knjige in revije, me je presenetilo, saj sem pričakovala, da bo več deklet kot

vir informacij navedlo internet, vendar se zdi, da dekleta informacije o spolnosti, raje kot na internetu, poiščejo v revijah oz. knjigah, za katere pa fantje niso izrazili zanimanja. Učitelje je kot primarne socializatorje navedel samo en fant, kar je po eni strani logično, glede na dejstvo, da se večina učiteljev na šoli pogovorov o spolnosti izogiba, to pa se sklada z ugotovitvijo Mencin Čeplakove (2009), da se v šolah opaža nelagodje v zvezi s spolnostjo, kar menim, da je povezano predvsem z aseksualno podobo otroka oz. mladostnika, ki jo v svoji teoriji omenjata Aldred in David (2007) in dejstvom, da je v slovenskem prostoru (otročka in mladostniška) spolnost še vedno tabu tema in da učitelji nimajo primerne dodatnega izobraževanja, ki bi jih pripravilo na razprave o tej temi.

5.3.3.2 Analiza vprašalnika ob koncu spolne vzgoje

Vprašalnik ob koncu spolne vzgoje je rešilo 23 učencev, ki so bili prisotni pri zadnji uri spolne vzgoje, od tega 10 deklet in 13 fantov. Vprašalnik je bil zelo kratek, sestavljen iz dveh vprašanj, zanj pa sem se odločila, ker učenci tekom ur spolne vzgoje niso veliko sodelovali ali izražali svojega mnenja, zato sem sklepala, da bodo mnenje lažje izrazili pisno kot ustno. Odgovore sem analizirala ločeno po spolu. Vprašalnik je vseboval naslednji dve vprašanji:

1. Kaj ti je bilo všeč pri spolni vzgoji?

2. Kaj ti ni bilo všeč oz. kaj bi spremnil/-a?

Na splošno so bili njihovi odgovori zelo skopi, večinoma sestavljeni iz enega ali dveh stavkov, vendar so kljub vsemu opozorili na nekatere pomanjkljivosti pri podajanju informacij o spolnosti. Predlagali so tudi konkretne spremembe, med katerimi so bile take, o katerih sem razmišljala tudi sama. Dekletom je bilo pri spolni vzgoji najbolj všeč to, da so dobile nove informacije o sebi, o tem zakaj se njihovo telo spreminja, poleg tega jih je večina napisala, da jim je bila všeč učiteljičina razlaga. Med obdelanimi temami so dekleta kot najbolj koristno izpostavile kontracepcijo, pri čemer so vse navedle, da je dobro vedeti, kako se zaščititi pred nosečnostjo, o zaščiti pred spolno prenosljivimi boleznimi pa ni izrazila mnenja nobena izmed vprašanih. Kot pozitivno so navedle tudi omembo menstruacije in menstrualnega cikla. Večina jih je izpostavila tudi, da jim je bilo všeč to, da so si ogledali veliko video vsebin, še posebej so si zapomnile pogovor z ginekologom. Dve dekleti sta izpostavili, da se jima je zdelo zelo pozitivno to, da so dobile paket higienskih vložkov znamke in knjižice z informacijami o menstruaciji. Pri drugem vprašanju so dekleta izpostavljala različne stvari, dve sta izpostavili da je bilo premalo informacij o znakih spolno prenosljivih bolezni, dve pa sta navedli, da je bila razlaga o uporabi kondomov slaba. Ena od

deklet je izpostavila, da je pogrešala informacijo o tem, kdaj ji bodo nehale rasti prsi, ena je izpostavila da je bilo premalo videoposnetkov in tretja, da ji ni bilo všeč izpolnjevanje anket. Tri od deklet so izpostavile, da bi bilo spolno vzgojo dobro izvajati ločeno po spolu.

Fantje so kot pozitivni vidik v večini izpostavili nova znanja o kontracepciji (7 fantov) in da so veliko izvedeli o puncah (4 fantje). Trije fantje so povedali, da jim je bilo všeč spoznavanje in delovanje spolnih organov, medtem ko je eden izpostavil, da mu je bilo všeč, da je učiteljica izpostavila, da morajo s spolnimi odnosi počakati. Pri izražanju negativnega mnenja o načinu izvedbe spolne vzgoje so bili fantje bolj zadržani, saj jih je šest napisalo, da jih ni motilo nič. Pet fantov je navedlo, da jih je zmotilo, da je bila spolna vzgoja preveč posvečena dekletom. Pri tem so dejali, da je to predvsem zaradi števila informacij o menstrualnem ciklusu. Dva fanta sta kot negativno plat izpostavila to, da so dobili premalo informacij o kondomih, eden pa da mu ni bilo všeč, ker oni niso dobili paketa, tako kot so ga dekleta.

5.3.3.3 Analiza intervjuja z učiteljico

Namen kratkega intervjuja z učiteljico je bil dobiti vpogled v njeno mnenje o spolni vzgoji na njihovi osnovni šoli ter orisati njene vrednote in mišljenja glede spolnosti. Stališča učitelja naj bi, med drugim, pomembno vplivala na vsebine spolne vzgoje, saj se učitelj namreč odloči, katere teme vključiti v spolno vzgojo in katerih ne (Luker 2006, 15–33). Intervju z učiteljico biologije je bil sestavljen iz osmih vprašanj (priloga F). Glede seznanjenosti osnovnošolcev s spolnostjo je dejala, da se ji zdi, da fantje o spolnosti vedo manj kot dekleta, saj se velikokrat zgodi, da v testu napišejo, da imajo jajčnike in podobne zadeve. Po njenem mnenju največ informacij o spolnosti mladostniki najdejo na internetu, zdi pa se ji, da dekleta veliko več informacij kot fantje dobijo od sovrstnic. Opozorila je na dejstvo, da se starši z otroki o spolnosti premalo pogovarjajo, vendar je na drugi strani izpostavila tudi, da je odvisno tudi od otroka, ali se o tem želi pogovarjati s starši ali ne. Meni, da bi bila spolna vzgoja boljša, če bi bile vsaj določene teme razdeljene po spolu, kar opravičuje s tem, da bi bili učenci bolj sproščeni in bi tako o spolnosti več govorili, saj jih ne bi bilo sram pred nasprotnim spolom. Zaveda se, da je spolna vzgoja, o kateri predava, naravoslovno obarvana in čeprav se v predavanju o spolni vzgoji trudi vključiti tudi družboslovne teme (kot smo videli na prvi uri, ko so obravnavali razliko med zaljubljenostjo in ljubeznijo), meni, da za predavanje o takih temah ni dovolj kompetentna, zato predlaga, da bi bilo smiselno, da bi o sociološkem in psihološkem vidiku spolnosti predaval zunanji predavatelj, pri katerem bi se učenci počutili bolj sproščeno in bi, po njenem mnenju, veliko več spraševali. Kar se tiče primerne starosti

za prvi spolni odnos, naj bi po njenem mnenju bil pravi čas ob koncu srednje šole. Izpostavlja, da se ji mladostniki pred tretjim letnikom srednje šole zdijo še čustveno nezreli in, da se ne zavedajo posledic, ki jih lahko prinesejo spolni odnosi. Glede organiziranosti spolne vzgoje na obravnavani šoli meni, da bi vsaj o določenih temah morali govoriti prej, predvsem zato, ker nekatera dekleta dobijo menstruacijo in fantje mokre sanje že pri enajstih ali dvanajstih letih. Predlaga, da bi s spolno vzgojo morali začeti v 6. razredu, in sicer z obravnavo pubertete, kasneje, v osmem razredu, pa obravnavati spolnost. Če bi imela na voljo dovolj ur, bi zagotovo vključila še predavanja o odnosih fant–punca in o tem, kdaj in kako se odločati za prvi spolni odnos, vendar pa bi se o teh temah pogovarjala ločeno predvsem zato, ker se v mešanih skupinah ne odprejo toliko, kot v ločenih skupinah (Intervju z učiteljico 2016).

5.3.4 Delavnice za boljše zdravje otrok in mladostnikov

S šolskim letom 2015/2016 so na preučevani šoli, v okviru Vzgoje za zdravje začeli z izvajanjem programa *Za boljše zdravje otrok in mladostnikov* pod taktirko medicinskih sester iz Zdravstvenega doma v Kranju. Za nas relevantne so delavnice na temo zdrave spolnosti v devetih razredih. Ker na delavnicah nisem bila prisotna, sem preučila priročnik za izvajalce. Delavnice so trajale devetdeset minut, njihov namen pa je bil seznaniti mlade o duševnih, telesnih in socialnih vidikih spolnosti, prispevati k bolj odgovornim odločitvam mladih na področju spolnosti, izpostaviti problem pritiska vrstnikov ter oblikovati ustrezne komunikacijske veščine (Torkar in Hafner 2015, 171). V uvodnem delu je predavateljica predstavila razliko med ljubeznijo in zaljubljenostjo – kar je pri prvi uri spolne vzgoje naredila tudi učiteljica biologije –, o medosebnih odnosih, različnih pričakovanjih, potrebah in željah partnerjev ter različnih pogledih na spolnost. Na delavnicah so medicinske sestre poudarile predvsem to, da spolna aktivnost ni le spolni akt, ampak vključuje odnos, čustva, pripadnost, komunikacijo, prijateljstvo in da prinaša odgovornost (ibid., 172). Osrednji del delavnic je bil namenjen obravnavi primarnih in sekundarnih spolnih znakov, komunikaciji, nosečnosti, kontracepciji in spolno prenosljivim boleznim. Na koncu delavnice je predavateljica devetošolcem povedala, kje lahko poiščejo strokovno pomoč, kadar so v stiski, ter jih opozorila, da naj informacije iščejo le na moderiranih forumih, saj na nemoderiranih forumih najdemo ogromno nepravilnih informacij (ibid., 173). Potek delavnic je predvideval aktivno vlogo učencev, kar pomeni, da naj bi učenci stalno postavljali vprašanja in sodelovali npr. pri navajanju primarnih in sekundarnih spolnih znakov. Glede na to, da so se o tem učili pri spolni vzgoji v osmem razredu, menim, da ta del devetošolcem ne bi smel predstavljati težav. Poleg tega je ta del predavanja predvideval tudi, da eden izmed učencev prebere zapis s

spletnega foruma, na katerem je fant spraševal o velikosti penisa. Učenci so skušali sami najti odgovor na vprašanje in mu ustrezno svetovati, po njihovih nasvetih pa so prebrali še nasvet specialista. Sodelovanje učencev pri spolni vzgoji je po mojem mnenju odlična odlična didaktična vaja, predvsem zato, ker morajo uporabiti vso pridobljeno znanje in razmišljati o občutkih nekoga drugega.

Predavanju o komunikaciji je sledila delavnica, kjer so se morali učenci razdeliti v skupine in si zamisliti situacijo na prvem zmenku, pri čemer so morali odgovarjati na naslednja vprašanja:

- 1) Kaj pričakuje fant, kaj dekle?
- 2) Kakšni so občutki na prvem zmenku?
- 3) Ali so prisotni telesni stiki?
- 4) Ali obstajajo kakšne nevarnosti (Torkar in Hafner 2015, 173)?

Ključne ugotovitve do katerih naj bi prišli učenci sami oz. jim naj bi jih kasneje predstavil/la predavatelj/-ica so, da imajo dekleta o spolnosti bolj romantične predstave, medtem ko imajo fantje večjo željo po telesnosti, da je primeren čas za prvi telesni stik takrat, kadar sta oba partnerja nanj pripravljena in da morajo biti pri zmenkih z manj poznanimi, predvsem s tistimi, s katerimi se spoznajo preko interneta, zelo previdni (ibid., 173). Del predavanja o nosečnosti in kontracepciji je zajemal tudi predstavitev uporabe kondoma, ki je bil simuliran na dveh prstih, ogledali pa so si še ostale kontracepcijske metode in test za ugotavljanje nosečnosti. Predavanje o spolno prenosljivih boleznih ni vključevalo posebnih aktivnosti učencev, kar se mi zdi negativno predvsem iz vidika, da so spolno prenosljivim boleznim (SPB) že v okviru spolne vzgoje pri biologiji v osmem razredu namenili zelo malo časa in, da je splošno znanje osnovnošolcev in dijakov o SPB slabo (ibid., 174–175). Smiselno bi bilo v predstavitev vključiti kakšen kratek posnetek o SPB, predvsem o virusu HIV, ki bi razbil stereotip, da je to bolezen gejev, in opozoril, da se ob neprimerni zaščiti in predvsem tveganih spolnih odnosih z njim lahko okuži vsak ne glede na spolno usmerjenost.

6 DISKUSIJA

Namen empiričnega dela diplomske naloge je bil preučiti način podajanja in kakovost spolne vzgoje, ki so je deležni učenci ene izmed osnovnih šol v Kranju. Ker gre za študijo primera zgolj ene izmed šol, se zavedam, da rezultati niso reprezentativni, torej jih ne moremo posplošiti na vse osnovne šole v Sloveniji, se mi pa zdi, da pričujoča študija potrjuje ugotovitve Žalarjeve in kolegov iz leta 2013, da bi moralo šolstvo tej temi posvetiti več pozornosti in jo temeljito prenoviti.

Analiza rezultatov ankete, ki sem jo izvedla pred začetkom spolne vzgoje v okviru ur biologije, kaže, da osmošolci največ informacij o spolnosti dobijo od vrstnikov, kar se sicer sklada s številnimi raziskavami, ki vrstnike opredeljujejo kot pomembne spolne socializatorje (Ajilore 2015; Potard in drugi 2000; Hampton in drugi 2005), a ne kot primarne, saj je ta vloga v teoriji rezervirana za starše (Shtarkshall in drugi 2007). Izbira vrstnikov kot virov prvih informacij o spolnosti kaže, da trend pomanjkljivega in slabega komuniciranja o spolnosti med starši in otroki, lahko pripišemo tudi našim osmošolcem. Vendar, čeprav rezultati raziskav staršev ne izpostavljajo kot prvih virov informacij o spolnosti, menim, da moramo razlikovati med direktnim in indirektnim vplivom starševskega vedenja na spolno vedenje njihovih otrok, saj pogovor o spolnosti ni edini način, na katerega starši vplivajo na otrokovo spolno vedenje. Na mladostnikovo spolno vedenje namreč vpliva tudi družinska

dinamika, odnos med staršema, način vzgoje, ločitve, spori, bližina in povezanost ter na splošno tudi samo spolno vedenje staršev, z vidika esencialistične teorije pa tudi genski material, ki ga starši prenesejo na otroka (Moore in Rosenthal 2006, 76–79; Thornton in Camburn 1987, 324). Menim, da so imeli osmošolci pri odgovarjanju na zastavljeno vprašanje v mislih zgolj direktni vpliv staršev, ki se izraža v pogovoru med staršem in otrokom. Glede na to, lahko iz rezultatov sklepamo, da do pogovora med starši in otroki pride prepozno, saj v tem času mladostniki prve informacije dobijo že od vrstnikov (Ajilore 2015, 63).

Na drugo, tretje in četrto mesto prvih virov informacij o spolnosti so se uvrstili filmi, internet in knjige/revije, kar pomeni, da so osmošolci veliko prvih informacij dobili v množičnih medijih. Mediji imajo na spolno vedenje mladostnikov ambivalenten učinek, kar pomeni, da lahko na njihovo spolno vedenje vplivajo zelo pozitivno, lahko pa zelo negativno. Dejstvo, da so filmi pristali na drugem mestu virov prvih informacij o spolnosti je zaskrbljujoče predvsem zato, ker zgodnja izpostavljenost prikazom spolnosti na televiziji in internetu, povečuje možnost za tvegano spolno vedenje, kar vključuje večje število spolnih partnerjev, večje število partnerjev za eno noč in večjo verjetnost, da se mladostniki pri spolnem odnosu ne bodo zaščitili. Po drugi strani pa imajo lahko mediji pozitiven vpliv na spolno vedenje, saj nekateri v svoje vsebine vključujejo varno spolnost, ter niso eksplicitno heteronormativni (Brown in Keller 2000, 255–258). Na zadnjem mestu virov prvih informacij o spolnosti so se znašli učitelji, kar potrjuje idejo, da se o spolnosti v šoli premalo govori, saj je učitelje kot prvi vir informacij navedel samo eden izmed osmošolcev. Skrivanje informacij o spolnosti je povezano z idejo o aseksualnosti otrok, ki se kaže v tem, da učitelji, med njimi tudi omenjena učiteljica biologije, ne verjamejo, da ima spolni odnos že vsak peti petnajstletnik, zato so informacije, ki jih posredujejo o spolnosti toge, nepopolne, predvsem pa nenatančne.

Opisi posameznih predavanj o spolnosti so pomembni, ker z njihovo natančno analizo in primerjavo, lahko ugotovimo, da so si teme, ki jih obravnavajo zelo podobne, prav tako so podobni njihovi diskurzi o spolnosti. Večina informacij, ki jih osnovnošolci dobijo o spolnosti je izrazito esencialističnih, kar je posledica tega, da se spolnost obravnava v okviru naravoslovja (tako v tretjem kot v osmem razredu se tema spolnosti uvršča pod temo o reprodukciji), vse dodatne informacije, ki jih dobijo izven pouka biologije v osmem razredu pa so organizirane s strani javnozdravstvenih institucij. Za oblikovanje programov predavanj na sistematskih pregledih in *Delavnic za boljše zdravje otrok in mladostnikov* na temo spolnosti v devetih razredih osnovnih šol je namreč zadolžen Nacionalni inštitut za javno zdravje. Medikalizacija diskurza se odraža tudi v tem, da se o spolnosti, predvsem o prvih

spolnih odnosih, govori kot o tveganem vedenju. V poročilu *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji* je spolnost namreč obravnavana vzporedno z alkoholom, tobakom, nasiljem in konopljo (Jeriček Klanšček in drugi 2014, 52).

Vsa tri predavanja o spolni vzgoji, ki jih poslušajo učenci na preučevani šoli so obravnavala vsaj eno ali več naslednjih tem: puberteta, primarni in sekundarni spolni znaki, menstruacija, nosečnost, kontracepcija in spolno prenosljive bolezni. Tako medicinske sestre kot tudi učiteljica so izpostavile, da bi morali mladostniki s spolnimi odnosi odlašati čim dlje, če pa to ni mogoče, bi se morali vsaj ustrezno zaščititi. To obliko spolne vzgoje bi, bolj kot z vzgojo za abstinenco, lahko povezali z vzgojo za zdravo in odgovorno spolnost, saj je bil velik poudarek na kontracepciji, kar za programe o abstinenci ne velja. Osmošolci so tako pri urah biologije, kot na delavnicah, dobili kvalitetno znanje o kontracepciji. Kvalitetno znanje o kontracepciji se odraža tudi na nacionalnem vzgorec petnajstletnikov in njihovem spolnem vedenju, saj Evropska raziskava *Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji* ugotavlja, da je kondom pri zadnjem spolnem odnosu uporabilo 71 % petnajstletnikov in 74 % petnajstletnic v Sloveniji, kar nas uvršča na osmo mesto, med štiridesetimi sodelujočimi državami (Ichley in drugi 2016, 185).

Pri organizaciji spolne vzgoje na preučevani šoli lahko potrdim ugotovitve Žalarjeve in kolegov (2013, 10), da je le-ta prepuščena šoli oz. učiteljem samim. Posledično večina učiteljev meni, da bodo imeli učenci spolno vzgojo v okviru ur biologije, zato sami te teme ne vključijo v svoje učne načrte. Problem je predvsem v tem, da se večina učiteljev ne zaveda, da spolnost niso samo spolni odnosi, ampak je to področje zelo široko in ga lahko vključimo v vse predmete, tko na razredni stopnji, kot tudi na predmetni stopnji, predvsem pa bi se morali o tej temi pogovarjati na razrednih urah, ali v okviru dodatnih ur.

Učni načrt za biologije namreč predvideva občutno manj ur spolne vzgoje, kot so jih imeli priložnost poslušati osmošolci preučevane šole, kar je posledica pomembnosti, ki jo učiteljica pripisuje kvalitetni spolni vzgoji. Učiteljica je v predavanja vključila številne videoposnetke, poleg same biološke plati spolnosti pa se je dotaknila tudi družboslovnih vprašanj, vendar jih, verjetno zaradi zavedanja o nekompetenčnosti, ki ga je omenila tudi sama, v podrobnejšo obravnavo ni spuščala. Poleg bioloških vidikov spolne vzgoje je tako izpostavila tudi družinske konflikte, vpliv podaljšanega otroštva na poznejšo nosečnost in načrtovanje družine, na učnem listu "Resnice in bajke o spolnosti" pa je omenjena tudi homoseksualnost. Zgolj omembe teh, s puberteto in spolnostjo povezanih trendov, pa niso dovolj, saj so predstavljali le bežne podatke, v naravoslovno obarvanih urah. Sporočilo spolne vzgoje v

okviru biologije je bilo, da je primeren čas za spolne odnose takrat, kadar so posamezniki telesno in duševno zreli, je pa učiteljica tekom predavanj večkrat namignila, da učenci te zrelosti še niso dosegli in da bi morali s spolnimi odnosi še počakati.

Interviju z učiteljico je razkril, da tudi sama osmošolce dojema še kot aseksualne, saj je v interviju dejala, da se ji zdi pravi čas za prvi spolni odnos šele konec srednje šole. Misliti, da osnovnošolci še nimajo spolnih odnosov je glede na statistike naivno, saj ima glede na podatke evropske raziskave *Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju pri mladostnikih* v Sloveniji spolne odnose 23,5 odstotkov petnajstletnikov in 17,1% deklet, starost ob prvem spolnem odnosu pa se počasi, a vztrajno znižuje (Jeriček Klanšček in drugi 2014, 51-58). Večina ostalih mladostnikov, ki se jim v osnovni šoli še uspe zadržati, pa glede na statistike, s spolnimi odnosi prične v prvem oz. drugem letniku srednje šole, kjer ima spolne odnose več kot polovica dijakov in dijakinj, zato je kvalitetna spolna vzgoja potreba že v osnovni, pa tudi na prehodu v srednjo šolo. Naravoslovno obarvanost spolne vzgoje v okviru biologije je izpostavila tudi učiteljica, pri čemur je dodala, da se zaveda, da ni dovolj kompetentna za predavanja o družboslovnih vidikih, vendar jih kljub temu vključi v učne ure, saj drugače učenci o tem, pri drugih predmetih, ne slišijo nič.

Zavzetost učiteljice in pomen, ki jo pripisuje dobri spolni vzgoji je bila opazna, vendar jo pri tem omejuje sistem, saj celostne spolne vzgoje v okviru biologije ne more izvesti. Prvič zato, ker nima na voljo dovolj ur, drugič pa zato, ker nima znanja na področju seksologije, ki je ključnega pomena za družboslovno oblikovano spolno vzgojo. Naravoslovni vidik spolnosti pa je bil v okviru predavanj pri urah biologije odlično in profesionalno pokrit, saj so osmošolci izvedeli številne koristne informacije, poleg tega pa so znanje utrdili še z ogledom videoposnetkov in reševanjem učnih listov.

Kritika spolne vzgoje v okviru biologije bi bila neprimerna z vidika, da so učenci pridobili kvalitetno znanje o biološkem vidiku spolnosti. Anketa ob koncu spolne vzgoje potrjuje to kvaliteto, saj je bila večina osmošolcev s spolno vzgojo zadovoljnih. Fantje so sicer izpostavili, da je bilo preveč informacij o delovanju ženskega telesa, medtem ko so o delovanju moškega izvedeli premalo, zato so predlagali ločeno spolno vzgojo. Ideja o ločeni spolni vzgoji se je pojavila tako pri učencih, kot tudi pri učiteljici, ki je izpostavila, da bi bila ločena spolna vzgoja koristna predvsem z vidika vzpostavljanja diskusije, saj bi se v enospolnih skupinah učenci bolj odprli. Glede časovne organiziranosti spolne vzgoje na preučevani osnovni šoli, se tudi učiteljica strinja, da bi morali določene teme obravnavati prej

in predvsem v skladu z razvojem mladostnikov, kar se sklada z idejami celostnega pristopa k spolni vzgoji.

Iz opisa organiziranosti spolne vzgoje v okviru biologije na preučevani šoli lahko potrdim, da kot šola k njej ne pristopajo celostno, pač pa je inkorporacija tem o spolnosti odvisna od učitelja, predvsem temo vsi prelagajo na učitelje biologije, češ, da jo bodo obdelali v osmih razredih, čeprav je za nekatere teme takrat že (pre)pozno. Polurno predavanje o puberteti, ki ga šestošolci slišijo na sistematskih pregledih in, ki je močno zaznamovano z medicinskim diskurzom, ni dovolj dobra priprava za mladostnice, ki bodo v tistem času dobile menarho oz. za fante, ki bodo imeli mokre sanje. Učenci bi se morali o svojem telesu učiti usklajeno s časovnim potekom svojega razvoja, kar pomeni, da če večina deklet prvo menarho dobi pri dvanajstih letih, bi morale o njej poslušati pred tem, se pravi v petem ali šestem razredu, da bodo vedele kaj pričakovati in bodo nanjo pripravljene.

Opis delavnic, ki so se jih udeležili učenci devetih razredov, je bil na prvi pogled zasnovan celostno, saj je poleg predavanja predvidel tudi delavnice. Osmošolci so tako poslušali predavanje o medsebojnih odnosih, spoštovanju med partnerjema, komunikaciji, ter dogajanju na prvem zmenku, kjer so izpostavili različna pričakovanja fantov in deklet. Vse bi sicer izgledalo zelo družboslovno naravnano, če osrednji del delavnic ne bi bil namenjen temam, ki so jih podrobno obravnavali že na sistematskem pregledu v šestem razredu (puberteta) in pri urah biologije v osmem razredu (puberteta, menstruacija, kontracepcija, nosečnost, primarni in sekundarni spolni znaki). Ob podrobnejšem pregledu vsebin domnevno družboslovnih tem, pa sem odkrila, da so zaznamovane z medicinskim diskurzom, kar lepo odraža stavek, da je "spolna privlačnost posledica delovanja spolnih hormonov" (Torkar in Hafner 2015, 171-176). Ob takšni definiciji privlačnosti, ki je sicer družbeni konstrukt, se porajajo dvomi v vsebine ostalih tem. Ne glede na vsebinsko naravoslovno obarvanost delavnic, se mi zdi pozitivno to, da so izpostavili pomembnost komunikacije, ter različnih pričakovanj, koristna za mlade pa se mi je zdela tudi delavnica, kjer so morali odgovarjati sovrstniku, ki je v spletnem forumu spraševal o velikosti penisa. Delavnice so sicer bile interaktivne, kar je za kvalitetno spolno vzgojo zelo pomembno, vendar bi morale v svoje vsebine vključiti tudi družbeno konstruktivistične teorije in diskurze o spolnosti.

Tako pri spolni vzgoji v okviru ur biologije, kot pri opisu delavnic, ki so jih imeli devetošolci, so govorili zgolj o heteroseksualnih spolnih odnosih, kar se sklada z Aldred in Davidovo teorijo (2007), da šola reproducira binarni sistem in poudarja heteronormativno ideologijo.

Molk o neheteroseksualnih odnosih v okvirih šole je nesprejemljiv, družboslovna predavanja pa, s tega vidika, nujno potrebna.

Opis omenjenih virov informacij o spolnosti na preučevani šoli kaže, da je preveč poudarka na spolni vzgoji v okviru biologije, za katero tako drugi učitelji, kot tudi sama učiteljica biologije, menijo, da bi morala zajemati različne vidike spolnosti. Vendar temu ni tako. Spolna vzgoja v okviru biologije je namreč namenjena spoznavanju biološkega (esencialističnega) vidika spolnosti, medtem ko bi morali o družboslovnih vidikih spolnosti govoriti v okviru drugih predmetov, ali v šole vključiti celostni program spolne vzgoje, ki ne bi bil organiziran s strani zdravstvenih institucij. Vključitev družboslovnih vidikov spolnosti bi bila za osmošolce nadgradnja, že pridobljenega, biološkega znanja, poleg tega pa bi pri njih razvila kritično mišljenje in jih opremila s splošno razgledanostjo, ki je v sodobni družbi izrednega pomena.

7 SKLEP

Na podlagi rezultatov študije lahko svoja predvidevanja, da je spolna vzgoja naravnana zelo naravoslovno in da v njej ni prostora za sociološke in psihološke vidike spolnosti, potrdim le deloma. Predvidevanja potrjujem samo deloma, saj o popolni odsotnosti socioloških in psiholoških tem pri predavanjih o spolni vzgoji ne moremo govoriti, saj sta se tako učiteljica biologije kot tudi Nacionalni inštitut za javno zdravje potrudila, da sta v vsebine vključila teme o medosebnih odnosih, ljubezni, komunikaciji itn., vendar je nanje izrazito vplival esencialistični pogled na spolnost, zato lahko trdim, da je zastopanost socialno-konstruktivističnih vidikov spolnosti v preučevani osnovni šoli zelo nizka in daleč stran idej celostne spolne vzgoje, ki jih izpostavljajo avtorji kot so Hinesova (1995), Wight (1997), Sabia (2006), Gilbert (2014), Ponzetti (2014) ter Thomasova in Aggleton (2016).

Empirični del naloge, predvsem pa opisi predavanj o spolnosti na preučevani šoli, potrjujejo Rathusovo trditev, da večina programov spolne vzgoje poudarja biološke vidike pubertete, reprodukcije in spolno prenosljivih bolezni, zanemarja pa kontroverzne teme, kot so splav, masturbacija in spolni užitek (Rathus in drugi 2011, 409–410). Vsi opisani programi so namreč poudarjali, da je treba s spolnimi odnosi odlašati čim dlje, in zanemarjali dejstvo, da so mladostniki radovedni in da živijo v izjemnos seksualizirani družbi, v kateri se je takšni radovednosti zelo težko upreti. Spolna vzgoja bi morala biti večdimenzionalna in postopna, večji poudarek bi moral biti na družbenih in psiholoških vidikih, vključevati pa bi morala tudi ugotovitve strokovnjakov iz omenjenih strok. Spolne odnose bi morali prikazati kot pozitivne in pomembne za zdrav in optimalen razvoj posameznika, hkrati pa tudi opozarjati da je za začetek spolne aktivnosti, tako kot je to izpostavila omenjena učiteljica biologije, poleg telesne pomembna tudi čustvena zrelost.

V Sloveniji na področju spolne vzgoje manjka celovit in interdisciplinaren program, pri katerem bi sodelovale različne institucije, tako zdravstvene, izobraževalne kot tudi družboslovne (strokovnjaki na področju psihologije in sociologije), ki bi ga, kot obvezni del učnih načrtov, uvedli v vse osnovne šole. Študija primera jasno nakazuje veliko vlogo, ki jo znotraj šolstva s svojim zdravstveno obarvanim diskurzom o spolnosti igra zdravstveni sistem. Poleg ur biologije učenci formalno znanje o spolnosti dobijo samo še od medicinskih sester, kar zagotovo vpliva na to, da začnejo o spolnosti, namesto kot o nekem lepem dogodku in užitku, razmišljati kot o tveganju, zato menim, da je ključno, da se spolnost izpostavi kot

pomembna tema, ne le v okviru biologije, pač pa tudi v okviru ostalih predmetov, predvsem v okviru državlanske vzgoje in etike.

V bližnji prihodnosti bi bilo nujno spodbuditi družboslovno raziskovanje na področju spolnosti, saj je zaradi prevlade zdravstvenega diskurza o spolnosti, družboslovnih diskurzov v družbi, predvsem v povezavi z mladostniško spolnostjo, zelo malo. Zaradi tega sem se tudi sama, tekom pisanja diplomske naloge, srečevala s številnimi težavami. Ker so otroci s strani staršev in učiteljev videni kot nedolžni in aseksualni subjekti, je izvajanje raziskav, predvsem na področju spolnosti, na vzorcu osnovnošolskih otrok, ki še niso mladoletni izredno težko izvedljivo. Raziskovalec mora namreč pridobiti soglasje staršev, ki pa, vsaj na omenjeni šoli, raznim raziskavam niso bili naklonjeni. Sama sicer soglasja nisem potrebovala, ker sem analizirala anketo, ki jo je v okviru učne ure učencem razdelila učiteljica, pri vprašalniku pa so morali opisati samo pozitivne in negativne plati poslušane spolne vzgoje, tako da jih po osebnih podatkih o njihovem lastnem spolnem vedenju nisem spraševala. Veliko težavo mi je predstavljala tudi sama terminologija, saj se mi zdi, da bi bilo bolj smiselno kot o spolnosti, govoriti o seksualnosti, saj ta pojem zajema širše področje. Termin spolnost sem tako izbrala zgolj zaradi njegove usidranosti v slovenski terminologiji in ne zato, ker bi bil ustreznejši, saj se ga v seksologiji bolj povezuje s študijami spola kot spolnosti.

Nadaljnje raziskave bi morale v svoj vzorec vključiti več osnovnih šol po Sloveniji, se osredotočiti na problematiko medikalizacije spolne vzgoje v osnovnih šolah ter vpeljati uporabo ustrežnejših terminov v raziskave o seksualnem življenju mladostnikov, pri čemer se mi zdi, da bi bil boljši termin kot spolna vzgoja – seksualna vzgoja ali že znana vzgoja za (zdravo in odgovorno) spolnost.

8 LITERATURA

1. Ajilore, Olugbenga. 2015. Identifying Peer Effects Using Spatial Analysis: The Role of Peers on Risky Sexual Behaviour. *Review of Economics of Household* 13(3): 635–652.
2. Aldred, Pam in Miriam E. David. 2007. *Get Real about Sex: The Politics and Practice of Sex Education*. New York: Open University Press.
3. Althusser, Louis. 2008. *On ideology*. London, New York: Verso.
4. Brown, Jane D. in S.N. Keller. 2000. Can the Mass Media be Healthy sex educators? *Family planning perspectives* 32: 255-256.
5. Brown, Jane D., Kelly L. L'Engle, Carol J. Pardun, Guang Guo, Kristin Kenneavy in Christine Jackson. 2005. Mass Media as a Sexual Super Peer for Early Maturing girls. *Journal of Adolescent Health* 36: 420–427.
6. DeLamater, John D. in Janet Shibley Hyde. 1998. Essentialism vs. Social Constructionism in the Study of Human Sexuality. *The Journal of Sex Research* 35(1): 10–18.
7. Foucault, Michel. 1978. *The History of Sexuality*. New York: Pantheon Books.
8. Gagnon, John H. in William Simon. 1973. *Sexual Conduct: The Social Sources of Human Sexuality*. Chicago: Aldine.
9. Hafner, Alenka, Marjetka Hovnik Brclar, Katra Lesjak in Tanja Torkar. 2007. Odraščanje. V *Vzgoja za zdravje: Priročnik za izvajalce vzgoje za zdravje ob sistematskih pregledih šolskih otrok in mladostnikov*, ur. Vesna Pucelj, 1–92. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije.
10. Hamilton, Rashea, Megan Sanders in Eric M. Anderman. 2013. The Multiple Choices of Sex Education. *The Phi Delta Kappan* 94(5): 34–39.
11. Hampton Rucklos, Mary, Bonnie Jeffery, Barb McWatters in Pamela Smith. 2005. Influence of teens' perceptions of parental diasproval and peer behavioiur on their initiation of sexual intercourse. *The Canadian Journal of Human Sexuality* 14(3–4): 105–121.
12. Hines, Gill. 1995. Let's Talk About Sex. *Health Education* 95(5): 9–12.
13. Hoyer, Silvestra in Aleksandra Stjepanovič. 1997. Spolna vzgoja mladostnikov. *Obzornik zdravstvene nege* 31(3/4): 147–153.
14. Hribar Babinski, Ula. 2012. *Spolna vzgoja osnovnošolcev od 6. do 9. razreda*. Diplomsko delo. Univerza v Mariboru: Fakulteta za zdravstvene vede.

15. Ichley, Jo, Dorothy Currie, Taryn Young, Oddrun Samdal, Torbjorn Torsheim, Lise Augustson, Frida Mathison, Aixa Aleman-Diaz, Michal Molcho, Martin Weber in Vivian Barnekow. 2016. Growing Up Unequal: Gender and Socioeconomic Differences in Young People's Health and Well-being. *Health and Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the 2013/2014 survey*. Copenhagen: Who Regional Office for Europe. Dostopno prek: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/303438/HSBC-No7-Growing-up-unequal-full-report.pdf?ua=1 (26. julij 2016).
16. Intervju z učiteljico. 2016. Kranj, 4. junij.
17. Jeriček Klanšček, Helena, Helena Koprivnikar, Andreja Drev, Vesna Pucelj, Tina Zupančič in Karmen Britovšek. 2014. *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji: Izsledki mednarodne raziskave HBSC*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno prek: http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/hbsc_2015_e_verzija30_06_2015.pdf (13. julij 2016).
18. Kirby, Douglas B. 2008. The Impact of Abstinence and Comprehensive Sex and STD/HIV Education Programs on Adolescent Sexual Behaviour. *Sexuality Research and Social Policy* 5(3): 18–27.
19. Lawrence, James, Annabel Kanabus in David Regis. 2000. *A Survey of Sex Education Provision in Secondary Schools*. West Sussex: AVERT.
20. Luker, Kristin. 2006. *When Sex Goes to School: Warring views on sex – and sex education – since the sixties*. New York: W.W. Norton & Company.
21. Lunder, Urška. 2012. *Dotik življenja: Učbenik za biologijo v 8. razredu osnovne šole*. Ljubljana: Založba Rokus Klett.
22. Martin, Karin A., Katherin P. Luke in Lynn Verduzco-Baker. 2007. The Sexual Socialization of Young Children: Setting the Agenda for research. V *Advances in Group Processes: Social Psychology of Gender*, ur. Shelley J. Correll, 231-260. Bingley: Emerald Publishing Group.
23. Mencin Čeplak, Metka. 2009. Spolne/seksualne norme, legitimacija izključevanja in šola. V *Sodobna pedagogika: Homoseksualnost in šola*, ur. Mojca Kovač Šebart in Roman Kuhar, 120–132. Ljubljana: Zveza društev pedagoških delavcev v Sloveniji.

24. Meschke, Laurie L., Suzanne Bartholomae in Shannon R. Zentall. 2000. Adolescent Sexuality and Parent–Adolescent Processes: Promoting Healthy Teen Choices. *Family Relations* 49(2): 143–154.
25. Miller, Brent C. 2002. Family Influences on Adolescent Sexual and Contraceptive Behaviour. *The Journal of Sex Research* 39(1): 22–26.
26. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. *Posodobljeni učni načrti za obvezne predmete: Biologija*. Dostopno prek: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_Biologija.pdf (11. julij 2016).
27. Moore, Susan in Doreen Rosenthal. 1991. Adolescent's Perceptions of Friends and Parents Attitudes to Sex and Sexual Risk–Taking. *Journal of Community and Applied Social Psychology* 1: 189–200.
28. Moore, Susan in Doreen Rosenthal. 2006. *Sexuality in Adolescence: Current Trends*. London: Routledge.
29. Nacionalni inštitut za javno zdravje. Vzgoja za zdravje za otroke in mladostnike. Dostopno prek: <http://www.nijz.si/sl/vzgoja-za-zdravje-za-otroke-in-mladostnike> (11. julij 2016).
30. O'Hara, E. Ross, Frederick X. Gibbons, Meg Gerrard, Zhigang Li in James D. Sargent. 2012. Greater Exposure to Sexual Content in Popular Movies Predicts Earlier Sexual Debut and Increased Sexual Risk Taking. *Psychological Science*, 23(9): 984–993.
31. Pinter, Bojana. 2012. *Mladi in spolnost*. Dostopno prek: <http://www.nasa-lekarna.si/clanki/clanek/mladi-in-spolnost/> (26. julij 2016).
32. Pinter, Bojana, Fani Čeh, Alenka Pretnar–Darovec, Eda Vrtačnik–Bokal, Andrej Vogler in Sašo Drobnič. 2008. *O vama: varna izbira za odgovorno spolnost. Didaktično metodični priročnik za učitelje*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
33. Ponzetti, James. 2016. Sexuality Education: Yesterday, Today, and Tomorrow. V *Evidence–based Approaches to Sexuality Education*, ur. James J. Ponzetti, 24–38. London: Routledge.
34. Potard, Catherine, Robert Courtois in Emmanuel Rusch. 2008. The Influence of Peers on Risky Sexual Behaviour During Adolescence. *The European Journal of Contraception and Reproductive Health Care* 13(3): 264–270.

35. *Pravilnik za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni*. Ur. l. RS 17/15 (13. marec 2015).
36. Rathus, Spencer A., Jeffrey S. Nevid in Lois Fichner–Rathus. 2011. *Human Sexuality in a World of Diversity*. Boston: Pearson.
37. Sabia, Joseph. 2006. Does Sex Education Affect Adolescent Sexual Behaviours and Health? *Journal of Policy Analysis and Management* 25(4): 783–802.
38. Santrock, John W. 2010. *Life–Span Development*. New York: McGraw–Hill.
39. Shtarkshall, Ronny A., John S. Santelli in Jennifer S. Hirsch. 2007. Sex Education and Sexual Socialization: Roles for Educators and Parents. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health* 39 (2): 116–119.
40. Slatnar, Boštjan. 2012. Medikalizacija – medikamentalizacija družb poznega kapitalizma. *Časopis za kritiko znanosti* 39(250): 31–46.
41. Spanier, Graham. 1977. Sexual Socialization: A Conceptual Review. *International Journal of Sociology of the Family* 7(1): 87–106.
42. Švab, Alenka, Bernik Ivan in Roman Kuhar. 2010. Raziskovanje spolnega vedenja v Sloveniji. *Družboslovne razprave* 26(65): 25–43.
43. Tiefer, Leonore. 1996. The Medicalization of Sexuality: Conceptual, Normative and Professional Issues. *Annual Review of Sex Research* 7(1): 252–282.
44. Thomas, Felicity in Peter Aggleton. 2016. School–Based Sex and Relationship Education: Current Knowledge and Emerging Themes. V *Global Perspectives and Key Debates in Sex and Relationships Education*, ur. Vanita Sundaram in Helen Sauntson, 13–29. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
45. Thornton, Arland in Donald Camburn. 1987. The Influence of the Family on Premarital Sexual Attitudes and Behaviour. *Demography* 24(3): 323–340.
46. *To sem jaz*. Dostopno prek: <http://www.tosemjaz.net/> (22. avgust 2016).
47. Torkar, Tanja in Alenka Hafner. 2015. Vzgoja za zdravo spolnost: 9. razred. V *Za boljše zdravje otrok in mladostnikov: Priročnik za izvajalce Vzgoje za zdravje v okviru primarnega zdravstvenega varstva*, ur. Vesna Pucelj, 1–184. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.
48. Widman, Laura, Sophia Choukas–Bradley, Sarah W. Helms, Mitchell J. Prinstein. 2015. Adolescent Susceptibility to Peer Influence in Sexual Situations. *Journal of Adolescent Health* 58(3): 323–329.
49. Wight, Daniel. 1997. Does Sex Education Make a Difference? *Health Education*, 97(2): 52–56.

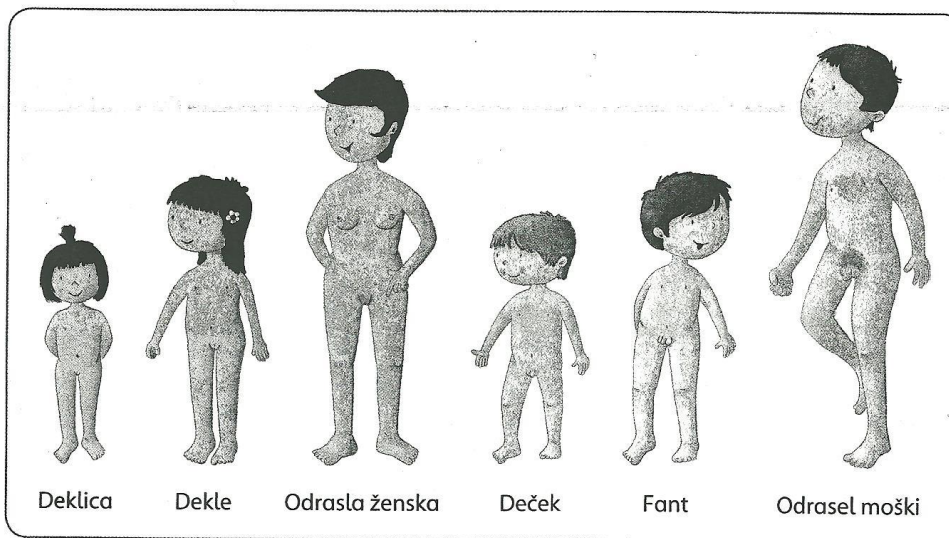
50. Wright, Paul J. 2011. Mass Media Effects on Youth Sexual Behaviour Assessing the Claim for Causality. *Annals of the International Communication Association* 35(1): 343–385.
51. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Seminarji – dodatna ponudba. Dostopno prek: <http://www.zrss.si/ucilna-zidana/izobrazevanja/seminarji> (22. avgust 2016).
52. Žalar, Anita, Evita Leskovšek, Fani Čeh in Vili Prodan. 2013. *Spolna vzgoja v okviru formalnega šolskega izobraževanja*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja.

PRILOGE

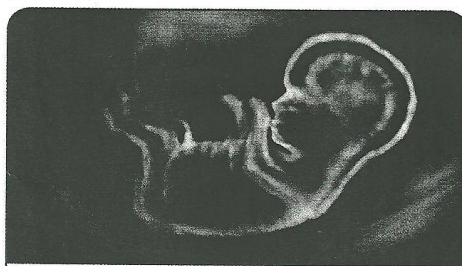
PRILOGA A: Od spočetja do rojstva (3. razred)

OD SPOČETJA DO ROJSTVA

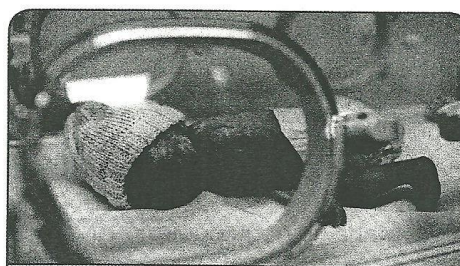
Ljudje se rodimo moškega ali ženskega spola.
Z razvojem in s staranjem se naša telesa spreminjajo. Žensko telo se razlikuje od moškega telesa.

Za spočetje človeškega bitja je potrebna združitev moške in ženske spolne celice. To imenujemo oploditev. S tem se začne nosečnost. Med nosečnostjo se v materinem telesu razvija otrok.

Razvoj otroka v materinem telesu zdravniki spremljajo z ultrazvokom.

Novorojenček v inkubatorju

Nosečnost običajno traja devet mesecev in se zaključi s porodom. Če se otrok rodi predčasno, mu pravimo nedonošenček. Takrat mu zagotavljamo posebno zdravniško nego. Pogosto mora tak otrok nekaj časa preživeti v napravi, ki se imenuje inkubator.

A Kako se imenuje ustanova, kjer ženske najpogosteje rodijo? Kdaj in kje si se rodil ti?

1. Besede prepisi v pravilnem zaporedju.

rojstvo   oploditev   razvoj otroka v maternici   skrb za dojenčka

1. _____ 2. _____
3. _____ 4. _____

2. Poveži, kar spada skupaj.

Med nosečnostjo

Združitev moške in ženske spolne celice

Nosečnost traja običajno

Plod raste

Nosečnost se konča

9 mesecev.

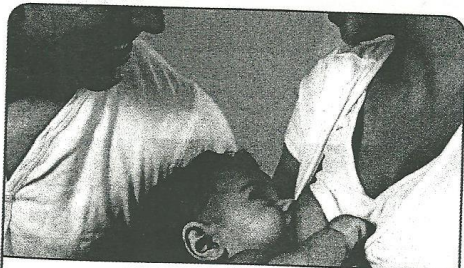
v maternici.

se v materinem telesu razvija otrok.

imenujemo oploditev.

s porodom.

Novorojenčkova prva hrana je najpogosteje materino mleko. Otroka do prvega leta starosti imenujemo dojenček. Namenjamo mu posebno skrb, saj brez nege ne bi preživel.

Dojenčka mati doji ali ga hrani po steklenički.

Pomembna je skrb za čistočo.

A Kaj vse lahko ti počneš sam, dojenček pa ne?

A Pripravite razredno razstavo fotografij, oblačil in igrač po posameznih starostnih obdobjih otroka.

zaljubljenost = ljubezen

V nadaljevanju so navedene izjave, kjer se morate odločiti za uporabo besed:

- ljubezen, ljubiti, ljubljen ali
- zaljubljenost, zaljubljen, zaljubiti.

1. _____ se naučimo postopno v odnosu z drugimi ljudmi.
2. _____ je spontan odgovor hormonov.
3. V živalskem svetu lahko imenujemo _____ spolni nagon.
4. Ko _____, ti začne srce močno biti, glas se ti trese, v želodcu te zvija, rdečica ti obarva obraz.
5. Ko _____ in si v bližini _____ osebe, te obdajajo občutki popolne sreče in zadovoljstva.
6. _____ je dejanje volje in življenjskih odločitev.
7. Ko si _____, se ti pogosto zgodi, da imaš občutek, da _____.
8. _____ le človek medtem, ko imajo izražen spolni nagon tudi živali.

Razred: _____ Spol: _____

1. Kje si dobil prve informacije o spolnosti?

- OD STARŠEV   - OD UČITELJEV   - OD PRIJATELJEV   - V FILMIH
- OD SOŠOLCEV   - V REVIJAH   - V KNJIGAH   - NA INTERNETU

2. Ali je spolnost isto kot spolni odnos? DA NE NEVEM

3. Ali so spolni odnosi isto kot ljubezen? DA NE NEVEM

4. Ali je tisti, ki je priljubljen, uspešen? DA NE NEVEM

5. Ali je priljubljen tisti, ki stori vse, kar od njega zahtevajo, na svoja načela pa pozabi?

DA NE NEVEM

6. Ali zgodnji spolni odnosi med mladimi dvigajo priljubljenost posameznika?

DA NE NEVEM

7. Ali s prezgodnjimi spolnimi odnosi lahko zbolimo? DA NE NEVEM

8. Če dva veže romantična ljubezen, ali je » nujno «, da imata spolne odnose?

DA NE NEVEM

9. Kdaj naj bi po tvojem mnenju mladi začeli s spolnimi odnosi?

- DO 18. LETU   - PO 18. LETU   - STAROST NI POMEMBNA

- KO JE ČLOVEK TELESNO IN DUŠEVNO ZREL

10. Ali meniš, da je kdaj prav, da imata dva spolne odnose, čeprav si jih eden od njiju ne želi?

DA NE NEVEM

RESNICA IN BAJKE O SPOLNOSTI

KAJ VEŠ O SPOLNOSTI?

Odgovori; prosim, na naslednja vprašanja. Če ne veš, kako odgovoriti, pusti vprašanje brez odgovora.

1. Med puberteto se telo deklet in fantov zelo spremeni.	P	N
2. Do menstruacije pride enkrat na mesec, ko jajčece zapusti jajčnik.	P	N
3. Jajčece se oplodi v maternici.	P	N
4. Moški se rodi z zalogo semenčic za vse življenje.	P	N
5. Semenčice so spravljene v moških modih.	P	N
6. Homoseksualec je človek, ki ga spolno privlačijo osebe istega spola?	P	N
7. Kontracepcijska tableta je najučinkovitejše kontracepcijsko sredstvo.	P	N
8. Kondom dobro zaščiti pred zanositvijo.	P	N
9. S fantom, ki doživi nočni izliv semena, je nekaj narobe.	P	N
10. Če dekle nima svojih kontracepcijskih tablet, lahko mirno vzame tablete kakšne druge ženske.	P	N
11. Vse ženske imajo lahko diafragmo enake velikosti.	P	N
12. Maternični vložek vložimo in spet odstranimo ob vsakem spolnem občevanju.	P	N
13. Najboljši kondomi so iz lateksa, ker najučinkoviteje preprečijo prenos virusa aidsa z enega partnerja na drugega.	P	N
14. Zelo dobra metoda preprečevanja nosečnosti je, če moški med spolnim odnosom potegne spolni ud iz nožnice.	P	N
15. Spiranja s prho ne štejejo med kontracepcijske metode.	P	N
16. Med menstruacijo ženska ne more zanositi.	P	N
17. Ženska ne more zanositi, ko ima prvič spolne odnose.	P	N
18. Mladim, ki imajo spolne odnose, ni treba skrbeti, da bi dobili sifilis.	P	N
19. Glavni simptomi gonoreje pri moških je pekoča bolečina pri uriniranju.	P	N
20. Klamidijsko vnetje je ena redkih spolnih bolezni, ki ne povzroča neplodnosti.	P	N

Vprašalnik za fante

DELOVNI LIST ŠT. 19

Morda si slišal/a tudi kakšne nenavadne zgodbe o puberteti. Nekatere so morda resnične, druge pa ne. S tem kvizom lahko preveriš svoje znanje. Čeprav gre za spremembe, ki se med puberteto dogajajo fantom, je tudi za dekleta pomembno, da preverijo svoje znanje. Nenazadnje morajo fantje in dekleta drug drugega razumeti.

Preberi vsako od navedenih trditev in se odloči, ali je pravilna ali ne.

Pravilno ali napačno?

	pravilno	napačno
1. Nekateri fantje dozoriijo hitreje od drugih.	☐	☐
2. Spolni ud lahko istočasno izloča seč in spermo.	☐	☐
3. Puberteta se pri dekletih in fantih dogaja v isti starosti.	☐	☐
4. Med puberteto lahko bradavičke pri fantu otečejo in postanejo občutljive.	☐	☐
5. Vsi moški spolni udi so enake velikosti.	☐	☐
6. Puberteta se začne pri starosti 13 let in traja eno leto.	☐	☐
7. Ponavadi je desno modo nekoliko višje od levega.	☐	☐
8. Mastna hrana pospešuje rast.	☐	☐
9. Ponoči, med spanjem, lahko pride do ejakulacije.	☐	☐
10. Pomembno se je vsak dan umiti od glave do pet.	☐	☐
11. Puberteta se konča približno v starosti 18 let.	☐	☐
12. Erekcija je otrditev spolnega uda.	☐	☐
13. Moda proizvajajo semenčice - moške spolne celice.	☐	☐
14. Nekateri fantje imajo menstruacijo.	☐	☐
15. Semenska tekočina je sestavljena iz tekočine in semenčic.	☐	☐
16. Moški nehajo proizvajati semenčice po približno 60-em letu.	☐	☐
17. Sperma zapusti spolni ud pri ejakulaciji.	☐	☐
18. Do oploditve - združitve jajčeca in semenčice - pride v nožnici.	☐	☐
19. Žensko jajčece lahko oplodi več semenčic.	☐	☐
20. Moško telo proizvede več milijonov semenčic na dan.	☐	☐

O tebi

19

Vprašalnik za dekleta

DELOVNI LIST 6T, 18

Morda si slišal/a tudi kakšne nenavadne zgodbe o puberteti. S tem kvizom lahko preveriš svoje znanje. Čeprav gre za spremembe, ki se med puberteto dogajajo dekletom, je tudi za fante pomembno, da preverijo svoje znanje. Nenazadnje morajo fantje in dekleta drug drugega razumeti.

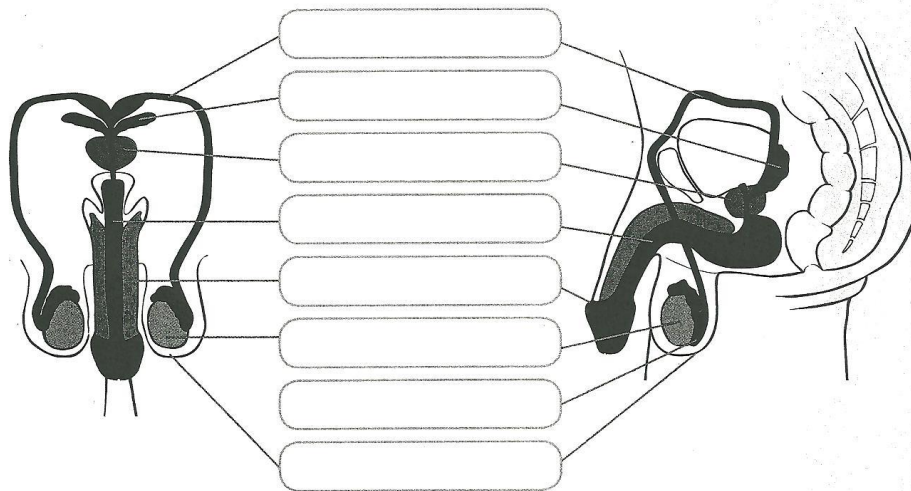
Preberi vsako od navedenih trditev in se odloči, ali je pravilna ali ne.

Pravilno ali napačno?

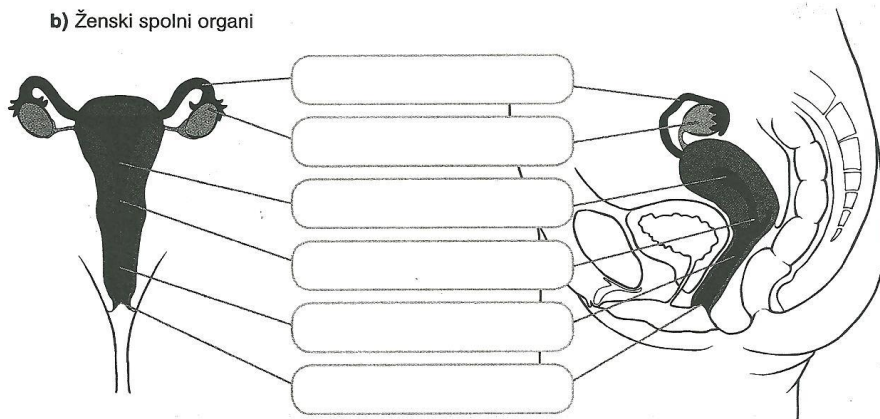
	pravilno	napačno
1. Puberteta se pri dekletih in fantih dogaja v isti starosti.	☐	☐
2. Menstruacija lahko traja od 3 do 7 dni.	☐	☐
3. Dekle dobi prvo menstruacijo v povprečni starosti 13 let.	☐	☐
4. Med menstruacijo se lahko dekleta tuširajo ali kopajo.	☐	☐
5. Žensko higiensko zaščito moramo zamenjati enkrat dnevno.	☐	☐
6. Prvi dan menstruacije je prvi dan menstruacijskega ciklusa.	☐	☐
7. Povprečna dolžina menstruacijskega ciklusa je 35 dni.	☐	☐
8. Vse ženske imajo redne menstruacije.	☐	☐
9. Z umivanjem las lahko prekinemo menstruacijo.	☐	☐
10. Krče lahko pripišemo krčenju maternice med menstruacijo.	☐	☐
11. Spremembe med puberteto trajajo približno 6 mesecev.	☐	☐
12. Od pubertete naprej ima ženska menstruacijo do konca življenja.	☐	☐
13. Maternica je organ, v katerem zraste plod.	☐	☐
14. Hormoni povzročajo spremembe v telesu.	☐	☐
15. Seč steče na prosto skozi nožnico.	☐	☐
16. Deviška kožica delno prekriva odprtino v nožnico.	☐	☐
17. Do oploditve - združitve jajčeca in semenčice - pride v jajčniku.	☐	☐
18. Dekleta morajo med menstruacijo paziti na prehrano.	☐	☐
19. Dekliške prsi začnejo rasti približno leto dni po začetku prve menstruacije.	☐	☐
20. Med menstruacijo se dekleta ne bi smela ukvarjati s športom ali plavati.	☐	☐

1 Poimenuj dele spolnih organov.

a) Moški spolni organi

b) Ženski spolni organi

PRILOGA F: Vprašanja za intervju z učiteljico

- 1. Koliko znanja o spolnosti, odnosih in z njimi povezanimi stvarmi menite, da imajo osnovnošolci preden poslušajo spolno vzgojo v 8. razredu?*
- 2. Kje menite, da mladostniki dobijo največ informacij o spolnosti?*
- 3. Starši naj bi bili v predadolescentnem obdobju glavni spolni socializatorji otrok.. Ali menite, da svoje delo dobro opravljajo? Ali otroci dobijo dovolj kvalitetnih informacij o spolnosti?*
- 4. Ali se vi kot učiteljica biologije čutite dovolj kompetentno za izvajanje spolne vzgoje, ali bi raje videli, da bi nebiološke vidike spolne vzgoje prevzeli drugi predavatelji?*
- 5. Kaj menite o ločeni spolni vzgoji za fante oz. dekleta? S tem merim na vsaj določenih dele spolne vzgoje.*
- 6. Kakšno bi moralo po vašem mnenju biti glavno sporočilo spolne vzgoje? Menite, da bi morala spolna vzgoja spodbujati abstinenco in zakaj?*
- 7. Ali obstajajo še kakšne vsebine, ki bi jih želeli vključiti v spolno vzgojo pa niste imeli dovolj časa?*
- 8. Kakšna bi bila po vašem mnenju najboljša organizacija spolne vzgoje v osnovni šoli?*